

กิจิน ฯ มหาดไทย

ที่ระลึกในงานถวายผ้าพระภูมิพระราชทานของกระทรวงมหาดไทย ประจำปี ๒๕๖๐
ณ วัดราชสีทธารามราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

“งานราชการนั้น คืองานของแผ่นดิน มีผลเกี่ยวเนื่องโดยตรง
ถึงประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนทุกคน ดังนั้น ข้าราชการ
ผู้ปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน จึงต้องทำความเข้าใจถึงความสำคัญ
ในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนให้ถ่องแท้ แล้วร่วมกันคิดร่วมกันทำ
ด้วยความอุตสาหะเสียสละ และด้วยความสุจริตจริงใจ โดยถือประโยชน์
ที่จะเกิดจากการเป็นหลักใหญ่ งานของแผ่นดินทุกส่วน จักได้ดำเนิน
ก้าวหน้าไปพร้อมกัน และสำเร็จประโยชน์ที่พึงประสงค์ คือยังความเจริญ
มั่นคงให้เกิดแก่ประเทศชาติและประชาชนได้แท้จริงและยั่งยืนตลอดไป”

พระราโชวาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน
เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน ปี พุทธศักราช ๒๕๖๐

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๒

คำนำ

กระทวงมหาดไทยได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อมพระราชทานผ้าพระภูมิไปทดสอบวายยังพระอารามหลวงเป็นประจำทุกปี สำหรับในปีพุทธศักราช ๒๕๖๐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าพระภูมิให้กระทวงมหาดไทย ตามที่ขอพระราชทานเพื่อนำไปถวายพระสงฆ์จำพรรษากาลตั่วนไตรมาส ณ วัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ในวันพุธที่สุดที่ ๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐

การที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในประเทศไทย ก็ด้วยพระราชนิรันดร์ขององค์พระมหาภัตตริย์ที่ได้ทรงสถาปนาพระมหาเดรรัฐทรงคุณธรรมและเพียบพร้อมด้วยศีลารวัต ไว้ในตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช เพื่อเป็นประมุขสูงสุดในการปกครองของคณะสงฆ์ เป็นราชประเพณีสืบท่อมา กระทวงมหาดไทยจึงได้จัดทำหนังสือเพื่อเป็นที่ระลึกในการถวายผ้าพระภูมิ โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย ๒ ส่วน

คือ ส่วนที่ ๑ เป็นการนำเสนอข้อมูลความเป็นมาของกฐินพระราชทานของกระทรวงมหาดไทย ประวัติวัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร ส่วนที่ ๒ เป็นการนำเสนอพระราชประวัติสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อเป็นเครื่องลักษณะบูชา และเทิดพระเกียรติสมเด็จพระสังฆราชผู้เป็นประธานสงฆ์แห่งพุทธจักรของราชอาณาจักรไทย ลงบันทึกไว้ในหนังสือที่ระลึกในงานถวายผ้าพระภูมิกฐินพระราชทานของกระทรวงมหาดไทย ประจำปี ๒๕๖๐ เพื่อ้อมอบให้ผู้มีจิตศรัทธาที่มาร่วมพิธีและร่วมบริจาคปัจจัย

ขอขอบคุณผู้มีกุศลจิตทุกฝ่ายที่ได้มีศรัทธาร่วมในพิธีถวายผ้าพระภูมิกฐินพระราชทานของกระทรวงมหาดไทย และมีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือที่ระลึกในงานถวายผ้าพระภูมิฯ ประจำปี ๒๕๖๐ มา ณ โอกาสนี้ และขออานิสสสแห่งการบำเพ็ญกุศลในการถวายผ้าพระภูมิกฐินพระราชทาน ในครั้งนี้ อีกทั้งอานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย พระบารมีแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ จะเป็นผลปัจจัยดลบันดาลให้ท่านและครอบครัวประสบความสุข เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และประสบความสำเร็จในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

พลเอก

(อนุพงษ์ ผ่าจินดา)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

๔

สารบัญ

หน้า

ความเป็นมาของกฐินพระราชทานกระทรวงมหาดไทย	๗
ความพิเศษของการทำบุญทอดกฐิน	๑๕
อาโนสังส์แห่งการทอดกฐิน	๑๖
อาโนสังส์ในภาพหน้า	๑๘
วัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร (พระอารามหลวง)	๒๓
ความเป็นมาของวัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร	๒๔
ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหาภัตtriy	๒๕
สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๒๕
สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒	๒๖
สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓	๒๗
สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔	๒๘
สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕	๒๙
สมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙	๓๐
ถาวรวัตถุและลิ่งล้ำคัญภายในวัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร	๓๑
พระอุโบสถ	๓๒
พระประรานประจำพระอุโบสถ	๓๓
ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ	๓๔
พระวิหารหลวง	๓๕
พระเจดีย์ ๒ องค์ ที่บริเวณด้านหน้าพระอุโบสถ (พระสิริราศนเจดีย์ และพระสิริจุنمภูเจดีย์)	๓๖
พระตำแหน่งกัณฑ์	๔๐
พระตำแหน่งกเงงจีน	๔๑
ศาลาการเปรียญและธรรมมาสนบุษบก	๔๑

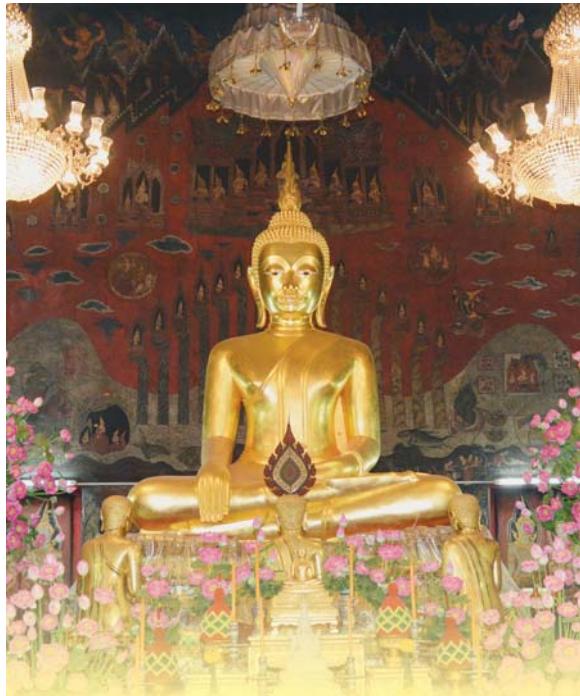
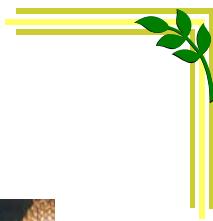

	พระรัตนโกสินทร์	๔๒
	พระสุทโธทันตราช (สุก ไก่เลื่อน)	๔๓
	พิพิธภัณฑ์ธรรมฐาน	๔๓
	สำนักงานคณะกรรมการ ราชวาริหาร ประจำรัฐบาล (ไซวัฒน์ ชัยวุฒิ)	๔๔
	สมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์	๔๕
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑ (ศรี)	๖๕
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒ (คุข)	๖๖
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๓ (มี)	๖๗
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๔ (สุก ญาณสังวร)	๗๐
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๕ (ดอน)	๗๑
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๖ (นาค)	๗๒
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๗ (พระองค์เจ้าวสุกรี)	๗๓
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๘ (พระองค์เจ้าฤกษ์)	๘๒
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๙ (สา ปุสเทโว)	๘๖
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๐ (พระองค์เจ้ามนูญยานามานพ)	๙๐
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๑ (หม่อมเจ้ากุชชค)	๙๑
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๒ (แพ ติสุสเทโว)	๙๔
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๓ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นกววงศ์)	๑๐๐
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๔ (ปลด กิตติโสภโณ)	๑๐๔
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๕ (อัญ ญาโนทโย)	๑๐๖
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๖ (จวน อุต្រาภัย)	๑๐๘
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๗ (ปุ่น ปุณณสิริ)	๑๑๑
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๘ (วาสน วาสโน)	๑๑๓
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ (เจริญ สุวัฒโน)	๑๑๕
	สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐ (อัมพร อມุพโร)	๑๑๘

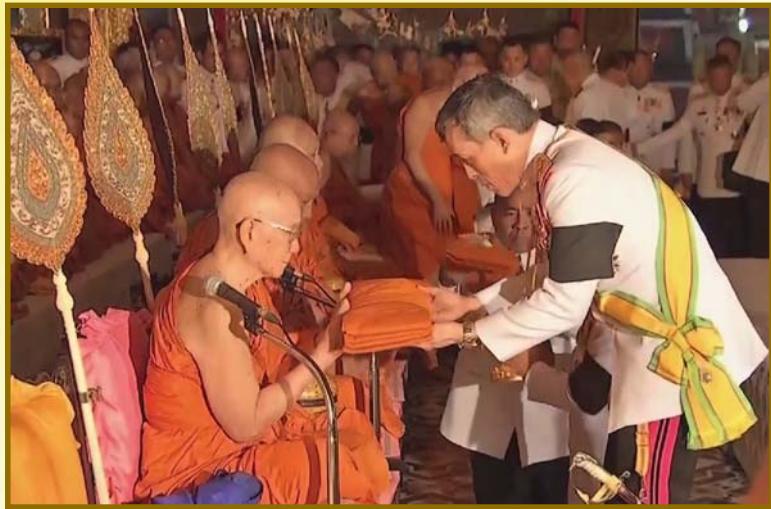

๖

พระพุทธจุฬารักษ์

ความเป็นมาของกฐินพระราชทาน กราทรวงมหาดไทย

ประเพณีการทอดกฐินของไทย เป็นประเพณีทำบุญอย่างหนึ่งที่ทำในระยะเวลา ที่กำหนดให้ปีหนึ่งๆ เรียกว่า “กฐินกาล” ระหว่างวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ จะทำก่อนหรือหลังจากนั้นไม่ได้ ประเพณีการทอดกฐินมีหลักฐานปรากฏว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ ๑ และได้อ้างเป็นประเพณีสืบท่องจากถึงปัจจุบัน ซึ่งมีกฐินที่พระมหาภัตtriย์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลไปจนถึงกฐินของรายวาร

กฐิน มี ๒ ประเภท คือ กฐินหลวง และ กฐินราษฎร์

กฐินหลวง หมายถึง กฐินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทอดถวาย หรือพระราชทานให้พระบรมวงศานุวงศ์ และองค์มนตรีเป็นผู้แทนพระองค์ ไปทอดถวายตามพระราชบารมหลวงที่กำหนดไว้ ๑๖ วัด ดังนี้

๑. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	ราชวรมหาวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๒. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	ราชวรมหาวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๓. วัดสุทัศนเทพวราราม	ราชวรมหาวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๔. วัดอรุณราชวราราม	ราชวรมหาวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๕. วัดบวรนิเวศวิหาร	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๖. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๗. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๘. วัดเทพศิรินทร์วราวาส	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๙. วัดราชธิวาส	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๑๐. วัดมกุฏกษัตริยาราม	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๑๑. วัดราชโóรสาราม	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๑๒. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม	ราชวรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
๑๓. วัดพระปฐมเจดีย์	ราชวรมหาวิหาร	จังหวัดปทุมธานี
๑๔. วัดสุวรรณดาราราม	ราชวรวิหาร	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๕. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ราชวรวิหาร	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๖. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	วรมหาวิหาร	จังหวัดพิษณุโลก

๙

พระพุทธอันนัตคุณอุดัญญาณบพิตร พระประทานในพระอุโบสถ

วัดราชโกรสารามราชวรวิหาร

ส่วนพระราชานหลงที่นอกเหนือจาก ๑๖ วัด เป็นหน้าที่ของ
กรรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กล่าวคือ หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ
หรือ เอกชน ขอพระราชทานผ่านกรรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อ
จัดบริการกฐิน ให้เป็นของพระราชทาน และผู้ได้รับพระราชทานจัดเพิ่มเติม
หรือจัดปักจัยสมบท ซึ่งเรียกว่า “กฐินพระราชทาน” แต่ถ้าเสด็จพระราชดำเนิน^๔
ไปถวายวัดใดๆ ตามแต่พระราชอธิยาศัยจะเป็นพระราชานหลงหรือ
วัดรายภูรีตามเรียกว่า “กฐินตัน” ซึ่งโดยมากก็จะเสด็จไปถวายผ้ากฐิน
วัดรายภูรี ที่ขาดการบูรณะ

กฐินรายภูรี หมายถึง กฐินที่รายภูรีจัดทำขึ้น แบ่งออกเป็น มหาภูรี
และจุลภูรี

มหาภูรี คือ การนำผ้าสำเร็จรูปไปถวายพระ ดังที่นิยมทำกันอยู่
ทุกวันนี้ และมักนิยมเรียกกันว่า “กฐิน” ถ้าร่วมกันออกทุนทรัพย์ และร่วมกัน^๕
จัดทอดเรียกว่า “กฐินสามัคคี”

การทอดกฐินนี้ ก่อนจะไปทอดกฐินวัดใดจำเป็นต้องไปแสดงความ
จำง ให้ทางวัดทราบอย่างเป็นทางการล่วงหน้าก่อน เรียกว่า “การจองกฐิน”
ซึ่งจะองได้แต่เฉพาะวัดรายภูรีเท่านั้น สำหรับวัดหลวงจะต้องขอพระราชทาน

ผ่านกรรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ดังได้กล่าวแล้ว เมื่อจ่องแล้ว
ควรเขียนหนังสือปิดประกาศไว้ เพื่อให้ทุกคนรู้ว่าดันนี้จะแล้ว ลือกันว่าในเรื่อง
ก่อนก็ได้ทดสอบ เมื่อถึงวันกำหนดจะต้องนำผ้าเชิ่งจะทำไตรจีวร ผู้ใดผืนหนึ่ง
อาจเป็นผ้าขาว ยังไม่ได้เย็บ เย็บแล้วแต่ยังไม่ได้ยอม หรือ ยอมแล้วก็ได้
เรียกว่า “องค์กฐิน” และ “บริวารกฐิน” ได้แก่ พวจกตุปัจจัย ไทยธรรมต่างๆ
ซึ่งไม่ได้กำหนดตายตัวว่าจะต้องมีมากน้อยแค่ไหน

นอกจากนี้มักจะมีผ้าห่ม
พระประรานในโบสถ์ด้วยอย่างน้อย
ผืนหนึ่ง เทียนสำหรับจุดในการสาด
พระป่าติโมกข์ ๒๔ เล่ม นำไปยังวัด
ที่จะทอดจะมีการสมโภชองค์ภูษินก่อน
ก็ได้ และเมื่อทอดกฐินเสร็จแล้วจะ
คลองต่ออีก ก็ได้ ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์
ของเจ้าภาพ ในขณะนำไปทอดอาจมี
การแหกฐิน จะแท้ไปทางน้ำหรือ
ทางบกขึ้นอยู่กับการคำนวณทางไหน
จะสะดวกกว่ากัน หรือจะไปอย่าง
เงียบๆ ก็ได้

ส่วนานิสังส์สำหรับผู้ทดสอบนั้น เชื่อกันว่าได้กุศลแรงเพระเป็นหนึ่ง
จะมีเพียงครั้งเดียวที่มีคุณภาพทดสอบ เป็นผลให้ผู้ทดสอบจิตใจแจ่มใส และปัตยินดี
ในบุญกุศลที่ตนเองได้ทำไว้ นอกจากนี้ยังสามารถจัดความโลก โกรธ หลง

โดยทางอ้อมได้อีกด้วย กล่าวคือ กำจัดความโลภในวัตถุท่านที่ได้บริจาคแล้วนั้น กำจัดความโกรธ เพราะได้ฟังอนุโมทนาบุญนั้น กำจัดความหลงเข้าใจผิด เพราะทำผิดด้วยมือของตนเองในบุญนั้นได้

อย่าโลภเหมือนจะระเหี้

อย่าโกรธเหมือนตะขาบ

ปั้งกฐิน

อย่าหลงเหมือนนางม้าชา

จอมสติเหมือนเต่า..สาคร

เมื่อพอดกฐินเสร็จแล้ว มักจะบักบูรณะเช้าไว้ที่วัดด้วยจะเป็นศาลาที่วัด หน้าโบสถ์ หรือที่ใดๆ ที่เห็นง่าย เพื่อแสดงให้รู้ว่าวัดนั้น พอดกฐินแล้ว เพราะวัดหนึ่งๆ สามารถรับกฐินได้เพียงปีละครั้งเดียว

จุลกฐิน เป็นกฐินอย่างหนึ่ง ที่ราชภารจัดทำขึ้นเป็นพิเศษตั้งกับกฐินธรรมธาตุฯ ไป กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่เก็บฝ้ายมาบ៉ែកเป็นผืน กระตัดเย็บย้อมให้เสร็จในวันเดียว จุลกฐิน จึงหมายถึงผ้าที่ทำสำเร็จมาจากสิ่งเล็กๆ น้อยๆ

แต่ในบางท้องถิ่นเรียกว่า “กฐินแล่น” ซึ่งแปลว่า รับด่วน จึงเข้าความหมาย เพราะจุลกฐิน เป็นกฐินที่ต้องเร่งทำให้เสร็จในวันนั้น มักจะทำในระยะเวลา จนหมดเขตการทอดกฐิน เช่น ในวันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นต้น

ความเป็นมาของจุลกฐิน เริ่มจากในสมัยพุทธกาล ครั้งที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระเชตวัณมหาวิหาร ทรงเห็นด้วยพระพุทธญาณว่า พระอนุรุธ มีจีวรอันเก่า ขาด ใช้การเก็บไม่ได้และก็เป็นเวลาจวนจะลืมสุด กฐินกาลแล้ว จึงรีบส่งให้ปะชุมสังฆ พระสงฆ์ต่างกืออกช่วยหาผ้าบังสุกุลจีวร ตามที่ต่างๆ แต่ได้ผ้ายังไม่เพียงพอจะเย็บจีวรได้ ความทราบถึงนาเงาเทพอิติ ซึ่งเคยเป็นปราโนทุติยิกา (ภารยาเก่า) ของพระกระในชาติก่อน จึงได้เนรมิตผ้าทิพย์ทมกไว้ในกองของ เมื่อพระอนุรุธผ่านมาพบเข้า จึงซักผ้าบังสุกุลแล้วนำไปสมทบทในการทำจีวร ครั้งนั้น พระพุทธองค์เสต์จเป็นประธาน และสนเข้ม พระสงฆ์สาวกพร้อมหั้งคฤหัสถ์ ชาย-หญิง ได้ช่วยกันโดยพร้อมเพรียง นับว่าเป็นการกระทำที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ในครั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้ทำผ้าแล้วเสร็จในวันนั้นก่อนอรุณขึ้น เป็นการรวมแรง รวมใจกันของหมู่ภิกษุสงฆ์ ถ้าซักช้า จะทำให้ผู้ครองผ้ากฐินไม่ได้ชื่อว่าเป็นผู้สามารถในการกรานกฐิน นอกจากนี้ เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ พระพระพุทธองค์เสต์จเป็นประธาน ในที่นั้นด้วย จะเห็นได้ว่าในตอนแรก ความยากลำบากนั้นตกอยู่กับพระสงฆ์ แต่ปัจจุบันความ ยากลำบากนี้ตกอยู่แก่ผู้หอด เพราะต้องจัดการทุกสิ่งทุกอย่าง

พระภิกษุสูงชันเป็นเพียงผู้รับผ้ากฐินและนำไปกราบกฐินเท่านั้น ขณะนั้น จุลกฐินนี้ คงมีเดามาจากการที่วัดบางวัด ไม่ได้รับกฐินหลวงเหลืออยู่ และจำนวนมหาดเขต ทอตกฐินแล้ว ชาวบ้านจึงช่วยกันขวนขวยจัดทำ เมื่อระยะเวลากราชชั้นชิด อีกประการหนึ่งสมัยก่อนผ้าสำเร็จรูปยังไม่มีขาย ประกอบกับลักษณะความ เป็นอยู่แบบเลี้ยงตนเองและครอบครัวมีกิจการงาน อย่างใดก็ร่วมมือกัน เมื่อต้องการผ้ากฐินอย่างรีบด่วน เช่นนี้จึงต้องหาทางและร่วมแรงร่วมใจกัน ให้เป็นผลสำเร็จ

วิธีทำจุลกฐิน เริ่มตั้งแต่เก็บฝ้ายจากต้นหรือนำเมล็ดปุยฝ้ายไปผูกไว้ แล้วทำที่ไปเก็บมาจากต้นฝ้าย บางทำรากกว่า เริ่มตั้งแต่ชุด din ถางแปลง ปลูกฝ้าย และนำต้นฝ้ายปลูกลงเอาเมล็ดฝ้ายมาผูกติดกับต้นฝ้าย ซึ่งเป็นเรื่อง สมมติอีก เมื่อเก็บเมล็ดฝ้ายมาแล้ว (มักใช้ชาวพรหมจรีเป็นผู้เก็บ) นำมากรอกเป็นด้าย ห่อเป็นผืนผ้า กะตัดเย็บข้อม ตากให้แห้ง โดยแบ่งหน้าที่

กันทำ แล้วนำไปทอdot ให้พระส่งฟ์ได้กราบกฐินทันในวันนั้น การทอดกฐินนิดนี้ ถือว่าได้อานิสงส์มากกว่าทอดกฐินธรรมดาหลายเท่า เพราะเหตุว่าทำในช่วงเวลาจำกัด คือ ตั้งแต่ พระอาทิตย์ขึ้นถึงรุ่งอรุณของวันใหม่ และต้องใช้กำลังคนทุนทรัพย์มาก ถ้าทำไม่ทันเป็นอันเสียพิธี ฉะนั้น เมื่อทำเสร็จทันเวลาจึงส่งผล ต่อจิตใจของผู้ทำบุญเป็นอย่างมาก

ยังมีกฐินอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “กฐินโจร” เป็นกฐินที่ราชภูรจัดทำขึ้น ในวันจวนจะหมดเขตกฐินกาล คือ ในราวันขึ้น ๑๔-๑๕ คำ เดือน ๑๒ ด้วยการ สืบหัวด้วยที่ยังไม่ได้รับการทอดกฐินและจัดหาผ้ากฐินไปทอdot เรียกว่า “กฐินตก” “กฐินตกค้าง” หรือ “กฐินจร” ก็มี เพราะเป็นวัดที่ตกค้างไม่มีผู้ได้มาจองกฐินไว้ ซึ่งตามธรรมดาวาการทอดกฐินต้องบอกกล่าวล่วงหน้าให้พระภิกษุสัมภาษณ์นั้นทราบล่วงหน้า จะได้เตรียมการต้อนรับและเพื่อมิให้มีการทอดกฐินช้า แต่กฐินโจรนี้ ไม่มีการบอกกล่าวล่วงหน้า จู่ๆ ก็ไปทอเดีย เป็นการรู้โจนไม่ให้พระส่งฟ์ ส่วนวิธีการทอดนั้นเหมือนกับการทอดกฐินทั่วไป กล่าวคือ เจ้าภาพกล่าวคำวายผ้ากฐิน ถวายบริวารกฐิน พังพระอนุโมทนา เป็นเสรจพิธี

ความพิเศษของการทำบุญทอดกฐิน

การทำบุญทอดกฐินพิเศษกว่าการทำบุญอื่น เนื่องจากในปีหนึ่งแต่ละวัด สามารถรับกฐินได้เพียงครั้งเดียว นอกเหนือนั้น แล้วการทำบุญทอดกฐิน หรือกฐินทาน ก็มีความพิเศษแตกต่างจากการทำบุญอื่นๆ ได้แก่

๑. จำกัดประเภททาน คือ ต้องถวายเป็นสังฆทานเท่านั้น จึงถวายเฉพาะเจาะจง กิษรูปใดรูปหนึ่งเมื่อถวายอย่างอื่นไม่ได้

๒. จำกัดเวลา คือ ต้องถวายภายในระยะเวลา ๑ เดือน นับแต่วันออกพรรษาเป็นต้นไป

๓. จำกัดงาน คือ พระภิกษุที่กราบกฐินต้องตัด เย็บ ย้อม และครองให้เสร็จ ภายในวันที่กราบกฐิน

๔. จำกัดไทยธรรม คือ ผ้าที่ถวายต้องถูกต้องตามลักษณะที่สมควรกำหนดไว้

๕. จำกัดผู้รับ คือ พระภิกษุผู้รับกฐิน ต้องเป็นผู้ที่จำพรรษา ในวัดนั้นโดยไม่ขาดพรรษา และมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๕ รูป

๖. จำกัดคราว คือ วัดฯ หนึ่งรับกฐินได้เพียงปีละ ๑ ครั้งเท่านั้น

๗. เป็นพระบรมพุทธอานุญาต ทานอย่างอื่นหากทูลขอให้พระลัมมา-ลัมพุทธเจ้าทรงอนุญาต เช่น มหาอุบลสิการิสาขาทูลขออนุญาตถวายผ้าอาบน้ำฝน แต่ผ้ากฐินนี้พระองค์ทรงอนุญาตเอง นับเป็นพระพุทธประสังค์โดยตรง

อานิสงส์แห่งการทอดกฐิน

การทอดกฐินมีอานิสงส์มากมาย หลายอย่างหลายประการ ทั้งภพนี้และภพหน้า

อานิสงส์ในพันนี ได้แก่

๑. ได้ช่วยกันจารโลงพระพุทธศาสนาไว้ให้ดำรงเสถียรภาพอยู่ตลอดกาลนาน

๒. ได้เพิ่มกำลังกายกำลังใจให้แก่พระสงฆ์ผู้เป็นศาสนทายาท สืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไป

๓. ได้ถวายอุปการะ อุปถัมภ์บำรุงแก่พระภิกษุสามเณรเป็นมหาศุล อันสำคัญยิ่ง

๔. ได้สร้างตนเหตุของความสุขไว้

๕. ได้สร้างรากเหง้าแห่งสมบัติทั้งหลายไว้

๖. ได้สร้างเสบียงสำหรับการเดินทางอันกันดาลในวัฏฐสงสารไว้

๗. ได้สร้างเกาสร้างที่พึ่งที่อาศัยอันเงยมแก่ตัวเอง
๘. ได้สร้างเครื่องยืดเหneedle ยาวแห่งใจไว้
๙. ได้สร้างเครื่องช่วยให้พ้นจากความทุกข์นานาประการ
๑๐. ได้สร้างกำลังใจอันยิ่งใหญ่ไว้เพื่อเตรียมตัวก่อนตาย
๑๑. ได้จำจัมลทินคือ มัจฉริยะออกไปจากขันธสันดาน
๑๒. ได้บำเพ็ญสิริมงคลให้แก่ตน
๑๓. ได้สร้างสมบัติพิพิธไว้ให้แก่ตน
๑๔. เป็นที่รักใคร่ชอบใจของคนทั้งหลาย
๑๕. มีจิตใจผ่องใสเบิกบาน
๑๖. ได้บริจากทานทั้งสองอย่างควบคู่กันไปคือ อามิสทานและธรรมทาน

ธรรมทาน

๑๗. ให้ได้อายุ วรรณะ
สุขะ พละ ปฏิภาน เป็นทาน
๑๘. ได้ฝังทรัพย์ไว้ใน
พระพุทธศาสนา คือทำทรัพย์
ภายนอกให้เป็นทรัพย์ภายใน
ซึ่งเรียกว่าอริยทรัพย์ คือทรัพย์ อันประเสริฐ ๗ ประการ ได้แก่ ครัทธา ศีล
หริ โtotปปะ เสตตะ จาตะ และปัญญา
๑๙. เชื่อว่า yiddo ไว้ได้ซึ่งประโยชน์ ๒ คือ ประโยชน์ภพนี้ ๑ ประโยชน์
ภพหน้า ๑

وانิสส์ในพหน້ ໄດ້ແກ່

๑. เป็นคนมึนคั่งสมบูรณ์ มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
๒. เป็นคนรวยน่าดูน่าเลื่อมใส
๓. มีบุตรภรรยา บ่าวไพร เป็นคนวันอนสอนง่าย
๔. มีประโยชน์เต็มเปี่ยมในเวลาจะตาย และตายไปแล้ว
๕. ได้ประสบพบเห็นแต่รูป เสียง กลิ่น รส โภภรัพะ ล้วนแต่ดีๆ

๖. ໄນ໌ມີກັຍແກ່
ໂຄທຮັພຍ
๗. ມີຊ່ວ່າເລື່ອງດີ
๘. ມີສຸດຕິເປັນທີ່ໄປ
ໃນເບື້ອງຫຼ້າ

๙. เป็นพลวปจจัยให้ได้สัมบัติ ๓ ประการคือ มนุษย์สัมบัติ ๑ สวรรค์สัมบัติ ๑ และนิพพานสัมบัติ ๑

ປັຈຸບັນກະທຽວ ກຽມ ແລະຄະບຸຄຄລ໌ຮູ້ບຸຄຄລ໌ໃດມີຄວາມປະສົງ
ທີ່ຈະຂອັບພຣະການພ້າພະກຸນໄປຄາຍ ພ ວັດທະວໄດ ກີ່ໃຫ້ດີຕ່ວ່າໄປຢັງ
ກຣມກາຮາສາ ກະທຽວວັດນອຣມ ເທົ່າກັນເປັນກຣມຈອງກຸນໄວ້ກ່ອນນັ້ນເອງ
ກະທຽວມາດໄທຢ່າໄດ້ວັບພຣະການພ້າພະກຸນໄປກອດ ພ ພຣະອານາມຫລວງ
ທັ້ງໃນສ່ວນກລາງແລະສ່ວນກຸນິກາດຕາມຄວາມເໜມະສົມເປັນປະຈຳທຸກປີ
ຊື່ນັບຍ້ອນໜັງ ໄປລຶ່ງປີ พ.ສ. ២៥៤៣ ດັ່ງນີ້

วัดพระสิงห์ธรรมมหาวิหาร จ.เชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๑๗ วัดภคินีนาถ	รวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๑๘ วัดบุญวุทย์วิหาร		จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๑๙ วัดสังเวชวิศยาราม	รวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๐ วัดสะเกค	ราชวรมมหาวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๑ วัดพระสิงห์	ธรรมมหาวิหาร	จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๒๒ วัดโสดรธรรมาราม	รวิหาร	จังหวัดฉะเชิงเทรา
พ.ศ. ๒๕๒๓ วัดจักรวรรดิราชาวาส	ธรรมมหาวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๔ วัดเสนาสนาราม	ราชวรวิหาร	จังหวัดพระนครศรี-
		อยุธยา
พ.ศ. ๒๕๒๕ วัดอินทาราม	รวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๖ วัดเฉลิมพระเกียรติ	รวิหาร	จังหวัดนนทบุรี
พ.ศ. ๒๕๒๗ วัดบรมราชู	รวิหาร	จังหวัดชัยนาท
พ.ศ. ๒๕๒๘ วัดนวลดนรดิศ	รวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๒๙ วัดไชโย	รวิหาร	จังหวัดอ่างทอง
พ.ศ. ๒๕๓๐ วัดคุหาสารค	รวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๓๑ วัดเควตฉัตร	รวิหาร	กรุงเทพมหานคร

พระพุทธอสุโขทัยไตรมิตร “พระพุทธมหาสุวรรณปฏิมากร”
ประดิษฐาน ณ พระมหาธาตุเปลี่ยนพระเกี้ยรติ ๘๐ พรรยา
วัดไตรมิตรวิทยาราม วรวิหาร จ.กรุงเทพ

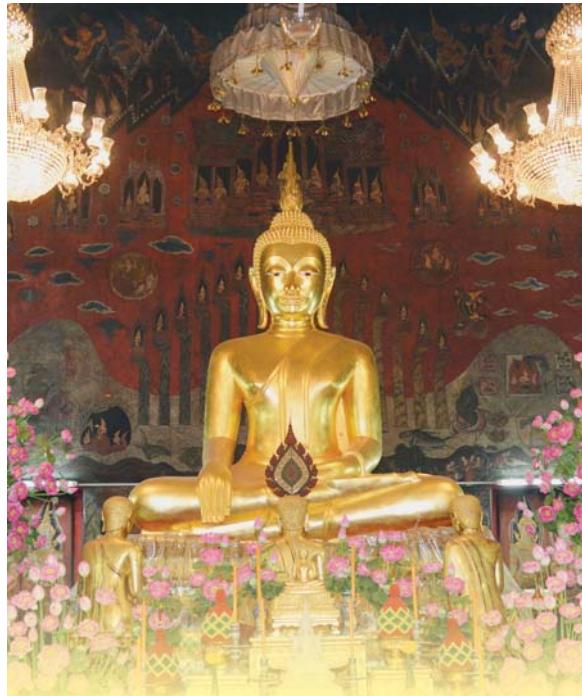
พ.ศ. ๒๕๓๒ วัดไตรมิตรวิทยาราม วรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๓๓ วัดป่าเลไลย์ วรวิหาร	จังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๓๔ วัดเขมาภิตราราม ราชวรวิหาร	จังหวัดนนทบุรี
พ.ศ. ๒๕๓๕ วัดกลาง วรวิหาร	จังหวัดสมุทรปราการ
พ.ศ. ๒๕๓๖ วัดพระธาตุดอยลุ่มเทพ ราชวรวิหาร	จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๓๗ วัดบุญญาภิวิหาร	จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๓๘ วัดทิรัญชูจี วรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๓๙ วัดป่าเลไลย์ วรวิหาร	จังหวัดสุพรรณบุรี
พ.ศ. ๒๕๔๐ วัดญาณสังวราราม วรมหาวิหาร	จังหวัดชลบุรี
พ.ศ. ๒๕๔๑ วัดท่าหลวง	จังหวัดพิจิตร
พ.ศ. ๒๕๔๒ วัดมงคลทับคล้อ	จังหวัดพิจิตร
พ.ศ. ๒๕๔๓ วัดโบสถ์	จังหวัดลพบุรี
พ.ศ. ๒๕๔๔ วัดราชคฤห์ วรวิหาร	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๔๕ วัดทรงส์รัตนาราม	กรุงเทพมหานคร

วัดเจ็ดยอด จ.เชียงราย

พ.ศ. ๒๕๕๖ วัดพุทธภูมิ	จังหวัดยะลา
พ.ศ. ๒๕๕๗ วัดเจ็ดยอด	จังหวัดเชียงราย
พ.ศ. ๒๕๕๘ วัดศรีธรรมาราม	จังหวัดยโสธร
พ.ศ. ๒๕๕๙ วัดสมุทประดิษฐาราม	จังหวัดสระบุรี
พ.ศ. ๒๕๕๐ วัดชลธาราสิงห์	จังหวัดนราธิวาส
พ.ศ. ๒๕๕๑ วัดคุหาสารารค	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๕๒ วัดไชโย	จังหวัดอ่างทอง
พ.ศ. ๒๕๕๓ วัดศรีสุริยวงศาราม	จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. ๒๕๕๔ วัดมหาสมการาม	จังหวัดเพชรบุรี
พ.ศ. ๒๕๕๕ วัดคุณဟบดี	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๕๖ วัดศรีจันทร์	จังหวัดขอนแก่น
พ.ศ. ๒๕๕๗ วัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๕๘ วัดเครือวัลย์	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๕๙ วัดเสนาสนาราม	จังหวัดพระนครศรีฯ- อยุธยา

พระพุทธจุฬารักษ์

วัดราชสิทธาราม ราชวรวิหาร (พระอารามหลวง)

วัดราชสิทธาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่
ทางทิศตะวันตกของถนนอิสรภาพ ใกล้สะพานเจริญพาศน์ แขวงวัดอรุณ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ ๗๕ ไร่

❖ อาณาเขต ที่ดังวัด

- ด้านเหนือ** ยาว ๗ เส้น ติดกับคลองวัด
- ด้านใต้** ยาว ๗ เส้นเศษ ติดกับซอยวัดลังข์กระจาบ
- ด้านตะวันออก** ยาว ๗ เส้น ติดกับคลองวัด
- ด้านตะวันตก** ยาว ๖ เส้นเศษเดิมติดกับสวนของพระยา莫名นิตย์กุลพธร
พระไพลิตร วินิจฉัย สวนคุณหญิงวิชิตวงศ์ราษฎร์
และนายชัย ใจเจริญ

❖ ความเป็นมาของวัด

วัดนี้เป็นวัดโบราณ เดิมชื่อ วัดพลับ มีมาแล้วตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ยังเป็นราชธานี ตัววัดพลับเดิมตั้งอยู่ท่าทางทิศตะวันตกของวัดราชสีทธาราม ในปัจจุบัน เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดขึ้นใหม่ในที่ซึ่งอยู่ติดกัน จึงโปรดเกล้าฯ ให้รวมวัดพลับเดิมเข้าไว้ในเขตวัดที่สร้างใหม่ แต่ยังคงเรียกชื่อว่า “วัดพลับ” เช่นเดิม

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ได้โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์และสร้างการวัดตุขึ้นใหม่ และวัดก็โปรดเกล้าฯ ให้ทำการฉลอง ดังปรากฏข้อความในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ตอนหนึ่งว่า

“ในปีเดือนนี้ นำลัดแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้จัดการฉลองวัดราชโรสาราม ซึ่งเป็นวัดเดิม และวัดพลับ ด้วยทรงผนวชอยู่วัดนั้น ให้ปฏิสังขรณ์แล้วชื่อ วัดราชสีทธาราม”

การฉลองครั้งนี้มีขึ้น ๒ วัน ๒ คืน คือ ในวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ และวันจันทร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๒ (วันที่ ๑๕ - ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๓๗๔) ดังนั้น วัดพลับจึงได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดราชสีทธาราม” ตั้งแต่ ครั้งนั้นมาจนถึงทุกวันนี้

❖ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหาภักดิริย์

◆ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงอาราธนา พระอาจารย์สุก วัดท่าหอย ริมคลองคุจาม ในแขวงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลงมาจำพรรษา ในเขตพระนคร และท่านได้ถวายพระพรขออัญวัติฝ่ายอรัญวาสี เพราท่านเป็นผู้ทรงคุณทางวิปัสสนาอย่างเชี่ยวชาญ โดยได้รับพระราชทาน สมณศักดิ์ชั้น พระราชาคณะ ที่ พระญาณสัจธรรม

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ มีการสร้าง ดาวรัตถุจำนวนมาก แต่ดาวรัตถุที่สำคัญ ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญวิปัสสนาธุระ คือ พระตำหนักจันทน์ ซึ่งสถาปนาขึ้นโดย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

(รัชกาลที่ ๒) ขณะดำรงพระอิสริยศเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล โดยพระองค์โปรดให้สร้าง เพื่อพระราชทานแก่พระราชโกรสพระองค์ใหญ่ คือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ผู้ทรงผนวชและจำพรรษา อัญวัตินี้ ๑ พรรษา

◆ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระญาณสังวรเดคร (สุก) ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะ ที่ สมเด็จพระญาณสังวร และโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระญาณสังวร (สุก ไก่เดือน) ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันพุธสบดี เดือนอ้ายขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๑๖๓ และโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายจากวัดพลับไปอยู่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ตามประเพณีในสมัยนั้น พระองค์ทรงดำรงอยู่ในตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเพียงปีเศษก็สิ้นพระชนม์ เมื่อวันศุกร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๑๗๕ พระชนมายุรวม ๙๐ ปี เมื่อถวายพระเพลิงพระศพเรียนร้อยแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปักพระรูปเหมือนสมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร (สุก ไก่เดือน) บรรจุพระอัฐิธาตุไว้ในกุภีหลังหนึ่ง ด้านหน้าพระอุโบสถวัดราชสีหาราม เป็นที่ลักษณะบูชาจานถึงทุกวันนี้

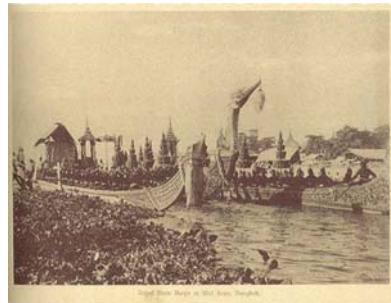

◆ สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะ-ปฏิสังขรณ์ถาวรวัดคุทtingวัด เช่น พระอุโบสถ พระวิหารหลวง ศาลาการเปรียญ รวมทั้งการสร้างถาวรวัดคุทtingขึ้นมาใหม่ เช่น พระตำหนักเกงจีน นอกจากนี้ ยังโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระเจดีย์๑ องค์ ด้านหน้าพระอุโบสถ และบูรณะ พระตำหนักจันทน์ใหม่ พร้อมทั้งโปรดเกล้าฯ ให้ขยายพระตำหนักจันทน์ จากที่เดิมบนเกาะมาปลูกเคียงข้างกับพระตำหนักเกงจีน เมื่อพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์จนครบถ้วนแล้วก็โปรดเกล้าฯ ให้ทำการฉลอง

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีการเสด็จ
พระราชดำเนินไปทอดกฐินพระราชทาน
เป็นประจำ ดังปรากฏหลักฐานในหมาย
รับสั่งของพระองค์ เมื่อจุลศักราช
๑๙๑๒ (พ.ศ. ๒๓๕๓) เรื่อง เกณฑ์แห่ง^๔
เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค
ในการทอดกฐินพระราชทาน

วัดระฆัง วัดโมลีโลก วัดราชสิทธาราม วัดสังฆาราม

◆ สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์ พระเจดีย์หน้าพระอุโบสถซึ่งรัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาไว้ และพระราชทานนามว่า “พระสิริศานเจดีย์” และให้สถาปนาพระเจดีย์ขึ้นอีกองค์ หนึ่งที่มีรูปแบบเดียวกันไว้ด้านหนีอสำหรับคู่กัน พระราชทานนามว่า “พระสิริจุムภูเจดีย์”

สาเหตุที่โปรดเกล้าฯ ให้ ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ของพระบรมเชษฐา—ธิราชและสถาปนาพระเจดีย์ขึ้นมาคู่กันอีกองค์หนึ่ง พร้อมด้วยพระเจดีย์หนึ่ง

พระสิริศานเจดีย์

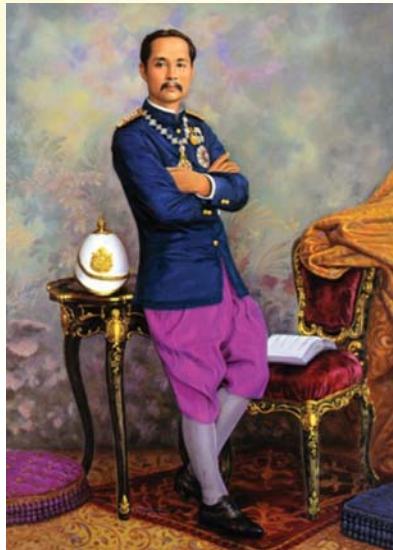

พระสิริจุ姆ภูเจดีย์

ที่ล้อมรอบองค์พระ ๔ นั้น ก็เพื่อเป็นพระราชบูรณ์สรณ์ว่า “ได้ทรงศึกษามาในสำนักสมเด็จพระสังฆราช (สุก) เมื่อยังเป็นพระญาณลังัวร์เกร อยู่วัดราชสีหาราม นั้นทั้ง ๒ พระองค์”

ในสมัยของรัชกาลที่ ๕ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงทอดกฐินพระราชทานที่วัดราชสีหารามอยู่เสมอ เช่นเดียวกับองค์พระเชษฐาธิราช นอกจากนี้ เมื่อปีจุลศักราช ๑๒๒๕ (พ.ศ. ๒๔๐๖) ยังมีหลักฐานว่าได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทางชลมารค เพื่อถวายเครื่องไทยทานและโปรดท่านที่วัดราชสีหารามด้วย

◆ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

เมื่อปีพุทธศักราช ๑๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชนุญาต ให้รื้อพระตำหนักจันทน์ซึ่งชำรุดทรุดโทรมมาก มาทำเป็นหอพระ และพระราชทานเงิน ๑,๘๐๐ บาท เป็นส่วนพระบรมราชูปถัมภ์ในการปฏิสังขรณ์พระตำหนักจันทน์ และสร้างโรงเรียน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับ
วัดราชสีทธาราม และโปรดเกล้าฯ ให้
ทำการทำนุบำรุงพระราชารามอยู่เสมอ
ได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดกฐิน
พระราชทานที่วัดราชสีทธารามเช่นเดียว

กันกับองค์พระราชนก เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคในการทอดพระกฐิน
พระราชทาน ที่วัดอรุณราชวราราม วัดโมลีโลกยาราม วัดทรงส์รัตนาราม และ
วัดราชสีทธาราม รวม ๔ วัด เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

◆ สัญพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงมีพระราช
ประภถึงความสำคัญของวัดราชสีทธารามว่า วัดราชสีทธาราม จังหวัดนนบุรี
เป็นพระราชารามหลวงเก่าแก่ มีประวัติอันควรแก่การรักษาไว้ และมีปูชนียสถาน
อันสำคัญ ตามประวัติศาสตร์และวรรณคดีหลายอย่าง ที่น่ารักษาไว้ เพื่อ
การศึกษา บัดนี้ ปรากฏว่าชำรุดทรุดโทรมมากและห่างจากการทำนุบำรุง
ถ้าปล่อยไว้อาจจะเสื่อมลาย ยกแก่การรักษาไว้ยิ่งขึ้น

ซึ่งต่อมาคณารักษากล ซึ่งมี จอมพลสุกฤษดี รานะรชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ดำเนินการตามพระราชปาราภจัดการบูรณะ จำนวน ๕ รายการ คือ (๑) พระเจดีย์ ๒ องค์ หน้าพระอุโบสถ พร้อมกำแพงและเจดีย์บริวาร (๒) หอสาดมนต์ (๓) พระแท่นักเกงจีน (๔) พระวิหาร และ (๕) สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งการปฏิบัติการได้ลุล่วงไปด้วยดีตามพระราชประสงค์

ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จมาอย่างวัดราชสิทธาราม เพื่อเป็นองค์ประธานเททองหล่อพระประธานประจำวัดราชสิทธาราม

จากการเสด็จมาในคราวนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ให้วัดราชสิทธาราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำออกผลบำรุงพระภิกษุสามเณรวัดราชสิทธาราม ซึ่งพระองค์ ท่านได้พระราชทานถึง ๓ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ พระราชทานให้ ๓๐,๐๐๐ บาท (สามหมื่นบาทถ้วน) ในครั้งนี้ สมเด็จพระเจ้าลูกເれอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ ทรงมีพระศรัทธาร่วมพระราชกุศลสมบททุน จำนวน ๕๐ บาท (ห้าลิบบาทถ้วน) และสมเด็จพระเจ้าลูกເเรอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วัลลัภกัณณฯ จำนวน ๒๐ บาท (ยี่ลิบบาทถ้วน) รวมเป็นเงิน ๓๐,๐๗๐ บาท (สามหมื่นเจ็ดลิบบาทถ้วน) เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑

๓๒

ครั้งที่ ๒ พระราชทานสมบทบุญให้อีก ๕๐,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน) เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๕

ครั้งที่ ๓ พระราชทานสมบทบุญให้อีก ๕๐,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน) แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าทรงเพิ่มให้เมื่อใด

รวมสามครั้ง เป็นเงิน ๑๓๐,๐๗๐ บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นเจ็ดสิบบาทถ้วน) พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้วัดราชสิทธาราม โดยมีวัดถูประสงค์เพื่อนำดอกผลบำรุงพระภิกษุ

❖ ถาวรวัดถูและสิ่งสำคัญภายในวัดราชสิทธาราม

ภายในวัดราชสิทธารามมีถาวรวัดถูที่สำคัญอยู่หลายอย่าง และส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับพระมหาภัตtriย์ ดังนี้

➤ พระอุโบสถ

หลังแรกเข้าใจว่าสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ต่อมาได้รับการบูรณะใหม่ทั้งหลังในสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นพระอุโบสถทรงไทย ก่ออิฐถือปูนขนาดกลาง ตั้งอยู่ใจกลางของบริเวณลัง地貌 สร้างยกพื้นสูงกว่าระดับดินเพียงเล็กน้อย หลังคากลัด ๒ ชั้น มีเสาเรียงรับเครื่องบนอยู่ภายนอกทั้ง ๔ ด้าน ที่เชิงชายรอบพระอุโบสถแขวนกระดิ่งไว้เป็นระยะ มีเสียงดังตลอดเวลาเมื่อต้องลงหน้าบันไดหน้าและด้านหลังเป็นปูนบัวประนารายณ์ทรงครุฑะประกอบ

ก้านขด ประดับกระজากสีปีดทอง
ใต้หน้าบันตร่งกลางด้านหน้า มีจาน
กระเบื้องลายครามโบราณกลมของเจ็น
ขนาดใหญ่ประดับอยู่ใบหนึ่ง เส้นผ่า
ศูนย์กลางประมาณ ๔๐ เซนติเมตร
มีลวดลายเป็นกษัณิอยู่ที่โคนต้นไม้

ฝีมือประณีตงดงาม มีระเบียงยื่นออกมากจากตัวพระอุโบสถ ทั้งหน้าและหลัง
มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ทั้ง ๒ ด้าน

อนึ่ง บริเวณด้านนอกของพระอุโบสถ
ติดกับกำแพงแก้วทั้ง ๔ ด้าน มีกุฎិวิปัสสนา
รายรอบอย่างสวยงาม จำนวน ๒๕ หลัง มีไว้
สำหรับให้พระภิกษุ สามเณร และประชาชน
ที่วิปัสสนาเรียนหาความสงบเพื่อบำเพ็ญ
สมความวิปัสสนากรรมฐาน ภายในกุฎិมีพระพุทธรูป
ประดิษฐานอยู่ และมีแท่นสำหรับนั่งวิปัสสนาด้วย
โดยเฉพาะกุฎិด้านซ้ายของพระอุโบสถ เป็นที่
ประดิษฐานพระรูปเหมือน สมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า-
นภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงสร้างไว้ ด้านหน้ากุฎិ ทุกๆ กวีมีตุกตาจีนทินบันเป็นรูป
นกรูปขี้ม้า อยู่ตรงเชิงบันไดข้างละตัว ปัจจุบันชำรุดไปบาง สูญหายไปบาง

๓๔

ทรงมุกกำแพงแก้วหัง ๔ มุน มีพระเจดีย์อสีเหลี่ยมประดิษฐานอยู่ มุ่งลงองค์ ภายใต้พระเจดีย์ทำเป็นที่สำหรับนั่งวิปัสสนา แต่ต่อมาใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนของพระอาจารย์วิปัสสนาในวัดราชสิทธาราม ซึ่งมีอยู่ทุกเจดีย์ คือ ด้านหน้าพระอุโบสถมุนทิศหน้ามีรูปเหมือนพระสังฆราชนุวงศ์ (เอี่ยม) มุนทิศใต้มีรูปเหมือนพระสังฆราชนุวงศ์ (ชุม) ส่วนด้านหลังพระอุโบสถ มุนทิศหน้ามีรูปเหมือนพระครูสังฆสมาริวตร (อาจารย์แป๊ะ) และด้านใต้มีรูปเหมือนพระอาจารย์ทอง

อนึ่ง ที่กำแพงแก้วรอบพระอุโบสถ มีประตูเข้าออก ๔ ด้าน อยู่ช่วงกลางของกำแพงแต่ละด้าน และมีช้างหินอยู่บริเวณด้านใน ประตูละ ๑ คู่ ส่วนด้านนอกมีเศพะที่ประตูด้านหน้าพระอุโบสถ เป็นรูปปั้นหินซึ่งเป็นรูป กวางหมอบ ๑ คู่

➤ พระประทานประจำพระอุโบสถ

เป็นพระพุทธอรูปปางมารวิชัย ซึ่งหล่อด้วยปูนปั้นและโลหะปิดทอง
รอบองค์ หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๒ นิ้ว จากรากน้ำสูงจระดรพระรัศมี ๖ ศอก ๑ คืบ
พร้อมพระพุทธอสavaก ๓ องค์ ด้านขวาคือ พระสารีบุตร ด้านซ้ายพระโมคคัลลานะ^๑
และองค์กลางคือ พระอานันท์ ในหนังสืออนุสรณ์งานประจำปีวัดราชสี祗าราม
พ.ศ. ๒๕๐๕ กล่าวไว้ว่า

“พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงบันพระเครื่อง
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบันพระอุระ แล้วพระราชทาน
พระนามว่า “พระพุทธจุฬารักษ์” หมายความว่า มีพระลักษณะงามเลิศ

➤ ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ

๓๖

เริ่มเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ และมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ต่อมาสันนิษฐานว่าในสมัยของรัชกาลที่ ๔ หรือรัชกาลที่ ๕ ได้มีการเขียนเพิ่มเติมบริเวณคอส่อง (ส่วนของเรือนที่ต่อตั้งแต่หัวเสาสุดขึ้นไป อีกชั้นหนึ่งถึงจันทัน) ของมุขหน้าและมุขหลัง พร้อมทั้งลายทองบนเพดาน พระอุโบสถด้วย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ราชบัณฑิตยสถานได้อ้างถึงหลักฐานจากหอสมุด แห่งชาติก่อว่าวัดลักษณะทางศิลปะของภาพยังมีการสืบทอดติดและเทคนิค การเขียนของสกุลช่างอยุธยาและสกุลช่างอนบุรี โดยเฉพาะการจัดวางภาพ การเล่าเรื่องและการใช้สี ส่วนการเขียนภาพมีลักษณะเป็นระเบียบมากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของสกุลช่างรัตนโกสินทร์

รายละเอียดจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ ห้องที่ ๑ ถึงห้องที่ ๖ คือด้านขวามือ เป็นภาพเกี่ยวกับมหาเวสสันดรชาดก และห้องที่ ๗ ถึงห้องที่ ๑๒ เป็นภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติ ด้านทุ่มกลองด้านหน้าเป็นภาพพุทธประวัติ ตอนมารผลัญ ส่วนด้านทุ่มกลองหลังพระประธานเป็นภาพไตรภูมิ

นอกจากนี้ ยังมีภาพจิตรกรรมที่ตอนบนของผนังติดกับเพดานของพระอุโบสถหลังนี้ด้วยทั้งด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ ซึ่งเป็นภาพของเทพชุมนุม บานประตูและบานหน้าต่างด้านใน เป็นภาพทวารบาล

ผนังคอสองของมุขโถงด้านหน้าติดกับระเบียง เชียนภาพเกี่ยวกับ กระบวนการพญายาตรา สดลมารค และคอสองของมุขโถงด้านหลัง เป็นภาพเกี่ยวกับกระบวนการพญายาตราสดลมารค เหมือนกัน แต่มีรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะกำแพงเมืองที่มีใบเสมาป้อม และพระที่นั่งอยู่บนกำแพง และโดยเฉพาะมีภาพรวมมาแบบยุโรปอยู่ในกระบวนการพญายาตราสดลมารคด้วย ภาพจิตรกรรมภายนอกที่ผนังหนึ่งหรือระเบียง ได้ชำรุดลับเลื่อนเกือบหมดแล้ว

จิตรกรรมฝาผนังวัดราชสิงหาราม ได้รับการยอมรับว่าเก่าแก่และ มีความงดงามมาก อีกว่าเป็นเพชรนำหนึ่งด้านงานจิตรกรรมของไทย

๓๙

► พระวิหารหลวง

ตั้งอยู่ด้านหน้าของพระอุโบสถ เดิมเรียก “วิหารแดง” เพราะทาด้วยผุ่นสีแดง เคยมีเจดีย์รายรอบพระวิหารซึ่งหาด้วยผุ่นสีแดงเหมือนกันแต่ถูกรื้อไปหมด เหลืออยู่แต่ด้านหน้าเพียง ๒ องค์ พระวิหารหลังเดิมทรุดโทรมไปตามกาลเวลาเหลือแต่ซากปรักหักพัง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ ทางวัดจึงได้สร้างพระวิหารหลังปัจจุบันขึ้นมาเป็นพระวิหารทรงไทยหลังคาลด ๓ ชั้น โดยมีสมเด็จพระอริยวงค์ตามที่สมเด็จพระสังฆราช (อยุ่ ญาโณทโย) วัดสะเกค เสด็จมาเป็นองค์ประธานประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์

► พระประธาน ในพระวิหารหลวง

องค์ปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จเป็นองค์ประธานเททองหล่อ

พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงนานพระนามองค์พระประสถาน ว่า “พระพุทธอสิทธิมงคล” และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระปรมาภิไธยย่อ (ก.ป.ร.) ไว้บนผ้าทิพย์ที่ฐาน องค์พระประستانด้วย

► พระเจดีย์ ๒ องค์ ที่บริเวณด้านหน้าพระอุโบสถ

องค์แรกเป็นเจดีย์ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔ เป็นพระเจดีย์อ่อนนุ่มสีเหลือง

ไว้หน้าพระอุโบสถด้านใต้มีเจดีย์ ๔ ทิศ เป็นบริวาร กล่าวว่าบรรจุพระธาตุ สมเด็จพระสังฆราชไก่เลื่อนกับ พระบรมอัญเชิญธาตุ ของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ตาม พ.ศ. ๒๓๘๗ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงมีพระราชดำริสร้างพระเจดีย์ทรงเครื่องครอบพระเจดีย์เดิม ที่สมเด็จพระบรมเซชรูธิราชสถาปนาไว้แต่ก่อน ทรงสถาปนาเป็นพระเจดีย์

ทรงเครื่องปูนเป็นลังวาลย์ พาดถึง
แทนบัลลังก์ลายปูนเป็นตามปล้องไวน
องค์ด้านทิศตะวันตก พระราชทาน
พระบรมเชษฐาอิริราชพระราชทานนามว่า
“พระสิริราชนเจดีย์” อีกองค์หนึ่ง
เป็นบรรมราฐทิศของพระองค์ เอง
พระราชทานนามว่า “พระสิริจุณภู
เจดีย์” เป็นสำคัญว่า เคยเสด็จประทับ^ว
ศึกษา และเป็นศิษย์พระญาณลังвар
เดร ด้วยกันทั้งสองพระองค์

➤ พระตำแหน่งกัจันทน์

เป็นพระตำแหน่งไทย ๒ ชั้น สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ โดย
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ในขณะดำรงพระอิสิริยศ
เป็นกรมพระราชวังบรรสถานมงคล เป็นองค์สถาปนาขึ้นเพื่อพระราชทานแก่
พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ คือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๓ เป็นพระตำแหน่ง
ขนาดเล็ก ชั้นล่าง ก่ออิฐ
ลือปูน ชั้นบนเป็นไม้จันทน์
มีช่อฟ้าในระกาประดับกระจก
อย่างสวยงาม กล่าวกันว่า
เป็นพระตำแหน่งสำหรับ
หลับพระเนตรทรงวิบสสนา

ของรัชกาลที่ ๓ ขณะทรงผนวช เมื่อเข้าไกลจะมีกลิ่นหอมของไม้จันทน์เสมอ
นอกจากนี้ ยังเป็นที่ประทับสำเพ็ญพระราชขอรัชกาลที่ ๔ ขณะเสด็จออกผนวช
ด้วย พระตำแหน่งนี้ตั้งอยู่คู่กับพระตำแหน่งเจน มีกำแพงล้อมรอบ บริเวณ
ภายในมีต้นพิกุลและไม้ประดับต่างๆ ดูร่มรื่น

➤ พระตำแหนหนักเงงจีน

เป็นพระตำแหนหนักกรูปทรงแบบจีนที่บริเวณด้านหน้าพระตำแหนหนัก กรรมการศาสนานได้จัดทำป้ายติดไว้ว่า “บริเวณนี้เคยมีเด็กแบบจีน ๑ หลัง ใช้เป็นที่รับรองของผู้ที่มาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ระหว่างทรงพนواช”

สำหรับพระตำแหนหนักเงงจีนหลังปัจจุบัน ได้รับการบูรณะตามพระราชปารกของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในสมัยรัชกาลจอมพลสุขุมวิท ธนระชต เป็นนายกรัฐมนตรี

➤ ศาลาการเปรียญและธรรมมาสน์บุษบก

ศาลาการเปรียญสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นศาลา ก่ออิฐถือปูนทรงไทย ผสมกับศิลปะจีนโบราณ พื้นและตนเสาภายในปูด้วยหินอ่อนทั้งหมด ภายในมีธรรมมาสน์บุษบกที่สวยงามมากเป็นของพระราชทาน ธรรมมาสน์บุษบกนี้เปรียบเป็นการจำลองจักรวาลทางพุทธศาสนา โดยถือเอาธรรมมาสน์เป็นเข้าพระสุเมรุแกนกลางของจักรวาล (ศิลปะสมัยอุท่อง) นอกจากนี้ ยังเป็นที่เก็บตู้พระไตรปิฎกลายทองรดน้ำซึ่งหาดูได้ยากอีกหลายหลัง

➤ หอระฆัง

เป็นอาคารคอนกรีตตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของพระอุโบสถด้านทิศตะวันออกของพระตำหนักจันทน์สูง ๓ ชั้น ชั้นล่างมีผนังโดยรอบ ชั้นที่ ๒ โล่ง มีระเบียงโดยรอบ และมีบันไดทอดขึ้นไปยังชั้นที่ ๓ ซึ่งเป็นชั้นที่แขวนระฆัง ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างครั้งแรกในสมัยใด แต่จากลักษณะของสถาปัตยกรรมเป็นแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ ๓

➤ พระรูปบัวสมเด็จพระสังฆราชญาณลัง华尔 (สุก ไก่เลื่อน)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้บัวสมเด็จพระพุทธอัจฉริยาตุของสมเด็จพระสังฆราชญาณลัง华尔 (สุก) ไว้ในกุภิหลังหนึ่งด้านหน้าพระอุโบสถวัดราชสีหาราม สมเด็จพระสังฆราชญาณลัง华尔ทรงมีพระนามเดิมว่า “สุก” ประสูติตรงกับวันพุทธสบดี ขึ้น ๑๐ ค่ำเดือน ๒ ปีฉลู จุลศักราช ๑๐๘๔ เวลาไก่ขัน ๐๕.๔๔ นาฬิกา (นับวันเดือนปีตามคัมภีร์จันทรคติ) หากนับวันเดือนปีตามคัมภีร์สุริยียातร์ ตรงกับวันศุกร์ที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๗๖ ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ณ ตำบลบ้านข่อย ท่านเป็น

พระอาจารย์ผู้ทรงคุณทางวิปัสสนาธุระอย่างเชี่ยวชาญ มีความสามารถเป็นที่นับถือของคนทั้งหลายในยุคหนึ่นเป็นอย่างยิ่ง กล่าวกันว่าท่านเป็นผู้ทรงพระมหาวิหารอย่างแก่กล้า ถึงสามารถทำให้ไก่เลื่อน หรือไก่ป่าที่ปกติจะกลัวคนมากให้เชื่องได้เหมือนไม่บ้าน มีลักษณะคล้ายกับคำที่ยกย่องสรรเสริญ

พระโพธิลัต្តาสุวรรณสามในสุวรรณชาดก คนทั้งหลายจึงเรียกพระองค์เป็น雅雅ว่า “สมเด็จพระสังฆราชไก่เลื่อน” ด้วยเหตุที่ว่าพระองค์เป็นผู้มีพระมหาวิหารสูงจนสามารถเรียกไก่ป่าได้นั่นเอง

► พิพิธภัณฑกรรมฐาน

เป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุ และของเก่าหายากต่างๆ มาให้ได้ศึกษา กัน ทั้งของใช้ และของที่ได้รับพระราชทานของสมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร (สุก) อาทิ ไม้เท้าเบิกไฟ ไผ่ยอดatal พระคัมภีร์มูลกัจจายน์ อุณาทิกัณฑ์ ที่สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร (สุก) ทรงคัดลอกด้วยลายพระหัตถ์ บานตรดินเผา ธรรมานัน্দแสดงธรรม เป็นตน

และยังมีหุ่นขี้ผึ้งของพระสังฆราชญาณสังวร (สุก) รวมถึงหุ่นขี้ผึ้งของ
พระอาจารย์วิปัสสนาสายเดียวกันนี้อีกหลายองค์ ที่รวบรวมไว้อยู่ภายใน
พิพิธภัณฑ์ให้คนทั่วไปได้เข้าไปกราบไหว้

เวลาเยี่ยมชม ๐๙.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. ของทุกวัน

ลำดับเจ้าอาวาสวัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร

**วัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย
มีเจ้าอาวาสปักครองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามลำดับ ดังนี้**

๑. สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร (สุก ไก่เตือน)
พ.ศ. ๒๓๒๖ – พ.ศ. ๒๓๖๔
๒. พระพรหมมนี (ชิต) พ.ศ. ๒๓๖๕ – พ.ศ. ๒๓๖๘
๓. พระเทพโนมี (กลิน) พ.ศ. ๒๓๖๙ – พ.ศ. ๒๓๗๙
๔. พระปีฎกโกศลเถร (แก้ว) พ.ศ. ๒๓๗๐ – พ.ศ. ๒๓๗๑
๕. พระญาณสังวร (ด้วง) พ.ศ. ๒๓๗๒ – พ.ศ. ๒๓๗๙
๖. พระญาณโกศลเถร (รุ่ง) พ.ศ. ๒๓๗๔ – พ.ศ. ๒๓๘๕
๗. พระญาณสังวร (บุญ) พ.ศ. ๒๓๘๕ – พ.ศ. ๒๓๙๗
๘. พระโยคากิริทเถร (มี) พ.ศ. ๒๓๙๗ – พ.ศ. ๒๔๐๒
๙. พระอมรมราชารย์ (ทัด) พ.ศ. ๒๔๐๒ – พ.ศ. ๒๔๐๓
๑๐. พระสังวรานุวงศ์เถร (เมฆ) พ.ศ. ๒๔๐๓ – พ.ศ. ๒๔๒๙

๑๑. พระสุธรรมอีรคุณ (เกิด) พ.ศ. ๒๔๒๙ – พ.ศ. ๒๕๒๙
 ๑๒. พระอมรมราชาย (เกษ) พ.ศ. ๒๔๒๙ – พ.ศ. ๒๕๒๙
 ๑๓. พระสังวรานุวงศ์เดร (เอี่ยม) พ.ศ. ๒๔๓๐ – พ.ศ. ๒๕๕๑
 ๑๔. พระมงคลเทพมนี (เอี่ยม) พ.ศ. ๒๔๕๗ – พ.ศ. ๒๕๕๗
 ๑๕. พระสุธรรมลัง华尔 (wang) พ.ศ. ๒๔๕๘ – พ.ศ. ๒๕๕๘
 ๑๖. พระสังวรานุวงศ์เดร (ชุม) พ.ศ. ๒๔๕๘ – พ.ศ. ๒๕๗๐
 ๑๗. พระสังวรานุวงศ์เดร (สอน) พ.ศ. ๒๔๗๑ – พ.ศ. ๒๕๐๐
 ๑๘. พระราชวิสุทธิญาณ (อยู่) พ.ศ. ๒๕๐๔ – พ.ศ. ๒๕๑๒
 ๑๙. พระราชสังวรวิสุทธิ (บุญเลิศ โนสโก)
 พ.ศ. ๒๕๑๒ – พ.ศ. ๒๕๒๕
 ๒๐. พระธรรมรัตนวิสุทธิ (พลายงาม จนทสุวนโน)
 พ.ศ. ๒๕๒๕ – ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
 ๒๑. พระราชวิสุทธิโภกณ (ไชยวัฒน ชยาทุโณ)
 ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ – ปัจจุบัน (รักษาการ)

พระคชา “พญาไก่เงี้ยน”

เ	ท	ສ	ก	ก	ສ	ท	เ
ท	ย	ສ	ก	ก	ສ	ย	ท
ສ	ສ	ท	ก	ก	ท	ສ	ສ
ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก

**ประวัติพระราชวิสุทธิ์โสกณ (ไชยวัฒน์ ชยวุฒิโถ)
รักษาการเจ้าอาวาสวัดราชสีทธราราม ราชวรวิหาร
(วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ - ปัจจุบัน)**

พระราชวิสุทธิ์โสกณ (ไชยวัฒน์ ชยวุฒิโถ) นามสกุล ชัย โชคิกุล
เป็นพระราชาคณะชั้นราชนิกาย เป็นผู้รักษาการ แทนเจ้าอาวาสวัดราชสีทธราราม ตั้งแต่วันเสาร์ที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐

เกิด ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

อายุ ๗๑

อุปสมบท ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๙

บรรณา ๕๙

วัด ราชสีทธราราม ราชวรวิหาร

ที่ดัง แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

สังกัด มหานิกาย

สมเด็จพระอวิริยาศานต์สุธรรมราชา สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริมายก
เสด็จไปทรงถวายสักการะพระอัฐิสมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร (สุก)
ในการนี้ พระราชวิสุทธิโลกน (ไชยวัฒน์ ชยวุฒิ) รักษาการเจ้าอาวาส
วัดราชลิทธาราม ราชวรวิหาร และพระภิกษุสงฆ์ เฝ้ารับเสด็จฯ

ชาติภูมิ

พระราชวิสุทธิโลกน มีนามเดิมว่า ไชยวัฒน์ รัฐโชติกุล เกิดเมื่อวันอังคาร ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๘๘ ณ บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ ๔ ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

บรรพชาและอุปสมบท

บรรพชา พระราชวิสุทธิโลกน บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๓ ณ อุโบสถวัดนางพิมพ์ ตำบลบางขันแทก อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีพระครูสมุทรวิจารณ์ เจ้าอาวาสวัดประชาโนสิตาราม เจ้าคณะตำบลปลายโพงพาง เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท พราชาชิวสุทธิโลภณ อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๙ ณ อุโบสถวัดม่วง แขวงหลักสอง เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยมีพระสุธรรมคลีสมจาร เจ้าอาวาสวัดหนัง ราชวรวิหาร แขวงบางกอก อ.เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เป็นพระอุปัชฌาย มีพระครูญาณสีธิ (เชื้อ จันทน์ประดีต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชสีทราราม เป็นพระกรรมวาจาจารย และมีพระครูปัญญาวรคุณ เจ้าอาวาสวัดม่วง แขวงหลักสอง เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เป็นพระอนุสาวนาจารย

วิทยานะ

วิทยุนานะสายสามัญ

พ.ศ. ๒๕๐๑ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดโคลเกต
(เสริมสมบูรณ์วนิช) ตำบลปลายโพงพาง อำเภอ
อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

พ.ศ. ๒๕๑๗) จบ มศ. ๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยุฐานะส่ายพระปริยัติธรรม

พ.ศ.๒๕๐๘ สอนได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดประยูร—
วงศ์ราษฎร์

พ.ศ. ๒๕๐๗ สลوبได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียน

วัดอรุณราชวารaram

พ.ศ. ๒๕๐๘ สลوبได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียน

วัดอรุณราชวารaram

ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายพระปริยัติธรรม สำนักเรียน

วัดราชสีทาราม

พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชสีทาราม

พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นเจ้าคณะ ๗

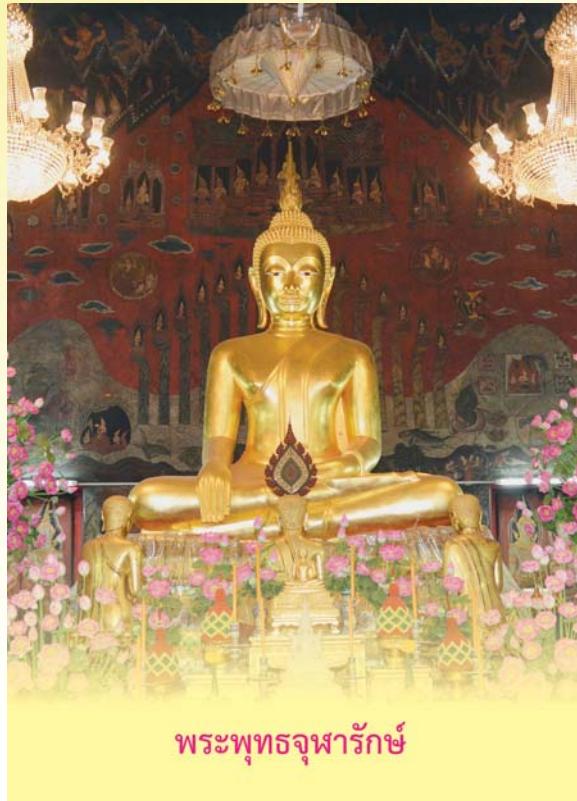
พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดราชสีทาราม

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระครูปริยัติธาดา

พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นพระราชาคณะชั้นราชนี้ พระราชวิสุทธิโลกม

พระพุทธจุฬารักษ์

๒๐ สมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

๑ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช (จตุร)
วัดราษฎร์เพลิดรัตน
พ.ศ. ๒๐๐๔ - ๒๐๐๘

๒ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช (คุณ)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๐๘ - ๒๐๑๕

๓ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช (มี)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๑๕ - ๒๐๒๖

๔ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช (อุ จามาสิก)

วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๒๖ - ๒๐๓๔

๕ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช (ธรรม)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๓๔ - ๒๐๔๕

๖ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช (มาด)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๔๕ - ๒๐๕๘

๗ สมเด็จพระมหาสถานเจ้า
กรุงเทพมหานครอธิบดีไนเวศ
(พระอธิบดีชั้นต่ำที่สุด ถูกแต่งตั้ง)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๕๘ - ๒๐๖๙

๘ สมเด็จพระมหาสถานเจ้า
กรุงเทพมหานครอธิบดีไนเวศ
(พระอธิบดีชั้นต่ำที่สุด ถูกแต่งตั้ง)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๖๙ - ๒๐๘๕

๙ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(อ บุญกิตติ)
วัดราษฎร์บูรณะสันกัลยาณ
พ.ศ. ๒๐๘๕ - ๒๐๙๘

๑๐ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระมหาสถานเจ้า
กรุงเทพฯวัดญาภิเษก
(พระอธิบดีชั้นต่ำที่สุด ถูกแต่งตั้ง)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๐๙๘ - ๒๑๐๔

๑๑ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
กรุงหลักเมืองสังฆราชวิเวียนหนំ
(ไม่แต่งตั้งเป็น อธิบดี)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๐๔ - ๒๑๒๐

๑๒ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(อ บุญกิตติ พร้อมป้า)
วัดสุกุมารวรวิหาร
พ.ศ. ๒๑๒๐ - ๒๑๔๘

๑๓ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
กรุงเทพฯวัดญาภิเษก
(กัมโลราวงศ์ จุฬารัตน์)
วัดบรรพตวัดศรี

๑๔ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(ปี ๑๐๐ ถัดไป)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๔๘ - ๒๑๕๔

๑๕ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(อุ บุญกิตติ)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๕๔ - ๒๑๖๘

๑๖ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(อุ บุญกิตติ)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๖๘ - ๒๑๗๔

๑๗ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(ปุ บุญกิตติ จุฬารัตน์)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๗๔ - ๒๑๘๖

๑๘ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(ว บุญกิตติ)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๘๖ - ๒๑๙๐

๑๙ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(เมธ บุญกิตติ)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๙๐ - ๒๑๙๖

๒๐ สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
(มี บุญกิตติ)
วัดมหาธาตุบูรพาจารชน์
พ.ศ. ๒๑๙๖ - ปัจจุบัน

สมเด็จพระสังฆราช แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

การปักครองคณะสงฆ์ไทย ได้มีแบบแผน
มาแต่สมัยกรุงสุโขทัย ดังความในคิลารีกหลักที่ ๑
ว่า “มีปู่ครู มีເຄຣ ມືນທາເຄຣ...ສັງພຣະປຣາຊູ່
ເຮືນຈົບປຶກໄຕຣ...” และ “...ໂຍທານແກ່ມຫາເຄຣ
ສັງພຣະ ປຣາຊູ່ເຮືນຈົບປຶກໄຕຣ ທລວກກວ່າປຸ່ງ
ໃນເມືອນນີ້ ຖຸກຄຸນລຸກແຕ່ເມືອນຄຣີຮຣມຣາຊາ...” ແລະເນື່ອ¹
ประมวลความจากหลักฐานประวัติศาสตร์อื่นๆ ແລ້ວ
การปักครองคณะสงฆ์ครั้งนີ້ ຈັດຄະນາວາສີເປັນ
ຝ່າຍຂວາ ຄະອරຸງວາສີ ເປັນຝ່າຍໜ້າ ມີພຣະສັງພຣະ ເປັນເຈົ້າຄະທັ້ງສອງຝ່າຍ

ต່ອມາໃນສັມຍາກຽວຢູ່ອຍ
ທຳເນີຍບສົມຜົກດີຕັ້ງກັງເກາ ມີ
ຕຳແໜ່ງສັງເປົາຍກ ໂອງດີ ເຮົາກວ່າ
ພຣະສັງພຣະໜ້າ ຂວາ ມີສົມເດືຈ
ພຣະອຣິຍວີສາສັງພຣະອົບດີ
ເປັນພຣະສັງພຣະຝ່າຍຂວາ ປັກຄອງ
ຄະນະເຫັນອີ (ນັບຈາກຮາຫານີເປັນ²
ເກັນທີ) ແລະພຣະພນວຕ ເປັນພຣະສັງພຣະຝ່າຍໜ້າ ປັກຄອງຄະນະໄຕ ເກີຍຕິຍຕ
ມີພຣະສຸພຣຣນບັງຈາກນາມທັ້ງສອງອງດີ ແຕ່ພຣະພນວຕນັ້ນໄນ້ໄດ້ເປັນສົມເດືຈ
ສ່ວນພຣະສັງພຣະຝ່າຍຂວາ ເປັນສົມເດືຈພຣະອຣິຍວີສາສັງພຣະອົບດີຖຸກພຣະອົບ
ຈຶ່ງເຮົາກວ່າ ສົມເດືຈພຣະສັງພຣະ ມີຕັກດີສູງກວ່າ ສັງພຣະສັງພຣະຝ່າຍໜ້າ ເປັນດັ່ງນີ້ມາ
ຈັນຕລອດສັມຍາກຽວຢູ່ອຍນັ້ນ

ครั้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระสังฆราชดำรงตำแหน่งเป็น สกลมหาสังฆปริญญา กสมเด็จพระมหา กษัตริย์ ในพระบรมราชวงศ์จักรีทุก พระองค์ ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก เลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนา เป็นที่ ยิ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ประกอบพิธีสถาปนาตามโบราณ ราชประเพณี และสมแก่พระราชน ศรัทธา ในพระมหาธรรมที่มีคุณปการ ในศาสนา กิจ เป็นที่เคารพสักการะของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบรมวงศานุวงศ์ และพุทธศาสนาโดยทั่วไป ซึ่งบางองค์ก็มีคุณปการ เป็นส่วนพระองค์ด้วย เช่น เป็นพระราชนูปอิฐจากอารยบั้ง พระราชกรรมวาจา- จาเรยบั้ง แต่ครั้งที่ทรงพระผนวช หรือได้ถวายศาลาโนว่าทอยู่ เป็นนิจบั้ง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตำแหน่งที่สมเด็จพระสังฆราช จึงมีคำเรียก เป็น ๓ อย่าง คือ

(๑) พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้ได้รับ มหาสมณุตมากิ เมกะสถาปนาเป็นสมเด็จ พระสังฆราช เรียกว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ทรงเศวตฉัตรลายทอง ๕ ชั้น

(๒) พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้ได้รับ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช แต่มิได้รับ มหาสมณุตมากิ เมกะ เรียก สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงเศวตฉัตรลายทอง ๕ ชั้น แต่สมเด็จ พระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชิรญาณวงศ์ ได้รับ พระราชนันตรตาดเหลือง ๕ ชั้น

ฉัตรตาดเหลือง ๕ ชั้น

(๓) ท่านผู้ได้รับสถาปนาที่มิใช่พระบรมวงศานุวงศ์ เรียกว่า สมเด็จพระสังฆราช ทรงเศวตฉัตร ๓ ชั้น

พิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีมาโดยลำดับ แต่งองค์ที่ ๑ จนถึงองค์ปัจจุบันเป็นองค์ที่ ๒๐ ประมวลได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

(๑) พระราชนิมมานมุตมากิเบก

(๒) พระราชนิมมานสมเด็จพระสังฆราช

เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ ถวายมหาสมมุตมากิเบกแด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวารณริยາลงกรณ์ พระสังฆราชพระองค์ที่ ๙

พระราชนิมมานมุตมากิเบก จัดเป็นการใหญ่คล้ายพระราชพิธีราชาภิเบกอย่างยิ่ง สำหรับพระสังฆธรรมที่เป็นพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ที่ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า หรือสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ประกอบด้วยพระราชพิธี Jarvis พระสุพรณบัญญาและพระราชพิธีสถาปนา กำหนดพิธีหลังจากพระราชพิธีบรมราชาภิเบกแล้วบาง หรือสุดแต่โอกาสอันควร

๕๖

สมเด็จพระอธิราชวังษญาณ ปริยัติราสังฆราชอินดี

ศรีสมณุตมปริมาณยิก (สุก ญาณสังวร)

ทรงดำรงตำแหน่ง พุทธศักราช ๒๓๒๒ – ๒๓๒๔

(ในรัชกาลที่ ๒)

พระสังฆราช พระองค์ที่ ๔ ซึ่งมีพระราชพิธีสถาปนาเป็นครั้งแรก

พระราชพิธีเจริญพระสุพรรณบัฏ

กระทำ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ดังปรากฏในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
รัชกาลที่ ๒ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาสมเด็จพระญาณสังวร
(สุก) เจ้าอาวาสวัดราชสีหาราม ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๔
เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๓ การพระราชพิธีเริ่มด้วยการเจริญพระสุพรรณบัฏ
และในพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ณ อุโบสถวัดพระศรีรัตน-
ศาสดาราม พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้เสด็จพระราชดำเนิน
ไปทรงเป็นประธาน โปรดให้เจ้าพนักงานอาลักษณ์อ่านประกาศพระราชพิธีสถาปนา
สมเด็จพระญาณสังวร เป็นสมเด็จพระสังฆราชท่านกลางชุมชนสังฆ

พระครีสักยมุนี หรือพระครีศากยมุนี (หลวงพ่อโต)

พระประทานในพระวิหารหลวง

วัดมหาธาตุยุราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

เมื่อเลร์จพระราชพิธีแล้ว เจ้าพนักงานจึงอัญเชิญพระสุพรรณบฏโดยมีลักษณะก้านไปคล้ายสมเด็จพระสังฆราช ณ วัดมหาธาตุ (ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเพิ่มสร้อยนามวัดเป็น วัดมหาธาตุยุราชรังสฤษฎิ์) การพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชดังแต่ครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ได้เป็นแบบแผนการปฏิบัติของพระราชพิธีนี้ลืมมา

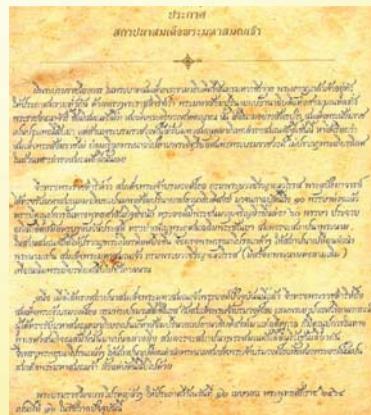
พระราชพิธีสถาปนา กระทำ ณ พระอุโบสถของพระอารามที่ เสด็จสถิต กำหนดพิธีประมาณ ๕ – ๗ วัน มีพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และพราหมณ์ทำพิธีเสียเวลา ครั้น ณ วันพระฤกษ์สถาปนาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า หรือสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ประทับเหนือตั้งมหาสมณอาสนอุทุมพร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานน้ำจากพระเต้าและพระมหาสังข์ทักษิณาราตร แล้วเสด็จพระทับ ณ พระแท่นเครตฉัตร ๕ ชั้น ในพระอุโบสถ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระบรมราชโองการมหาสมณดุามวีເຍກເລີມพระนามสถาปนา พระอิสริยยศจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวายพระสุพรรณบฏ เครื่องยศสมณศักดิ์ เครื่องสักการะ ดอกไม้สูงเทียน ต้นไม้ทองเงิน มีเวียนเทียนสมโภชพระสุพรรณบฏ

ตั้งพระราชพิธีสังฆ และตั้งแท่นเสนาสนัตรในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ถวายสมณุตมาภิเบก แด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระลังษราชพระราชองค์ที่ ๑๐

อนึ่ง สูมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาป่าเรศวาริยลังกรณ์ และสูมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อได้รับสถาปนาเป็นที่สูมเด็จพระลังษราชนนี้ ได้รับพระสรุรณบัญญะเลื่อนกรมในพระนามเดิม ไม่มีคำแสดงสมณศักดิ์ประภู ในพระนาม ในรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระบรมราชโองการให้สถาปนาเปลี่ยนคำนำพระนามเป็น “สมเด็จพระมหาสมณเจ้า” ทุกพระองค์ตั้งกล่าวมาข้างต้น

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ (หม่อมเจ้า ภุชงค์) วัดราชบพิสสิตราม ทรงดำรงตำแหน่ง พุทธศึกษาฯ ๒๕๒๐ - ๒๕๔๐ (ในรัชกาลที่ ๖ - ๗ - ๘) พระสังฆราชพระองค์ที่ ๑ ซึ่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์แรก

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชีรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นกววงศ์) วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงดำรงตำแหน่ง พุทธศึกษาฯ ๒๕๔๔ - ๒๕๐๑ (ในรัชกาลที่ ๘ - ๙) พระสังฆราชพระองค์ที่ ๓ ซึ่งเป็นพระราชนูปอโยการยี่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

ส่วนสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ และสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชีรญาณวงศ์คนนี้ แม้จะไม่ได้ทรงรับมหาสมณดุษฎีเชก แต่ก็ทรงได้รับสถาปนาเฉลิมพระนามในพระสุพรรณบัญ เป็นสมเด็จพระสังฆราช และทรงฐานศรัทธาตักดีในพระบรมราชจักรี

พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช แยกเป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะที่ ๑ ประกอบด้วยพระราชพิธีจาริกพระสุพรรณบัญ และพระราชพิธีถวายพระนามกำหนดพิธีหลังจากพระราชพิธีบรร Mara ภิเษก ซึ่งจะมีการเฉลิมพระยศเจ้านาย ตั้งกรม เลื่อนกรม และตั้งข้าราชการผู้มีความชอบในแผ่นดิน หรือเป็นการตอท้ายพระราชพิธีประจำปี หรือไม่ก็สุดแต่พระราชอธิยาศัย เพราะบางครั้งตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชจะวางอยู่เป็นเวลานาน มิได้ทรงสถาปนาพระเครื่องรูปไปขึ้นดำรงตำแหน่งตั้งกล่าว นอกจากนี้ ในพระราชพิธีสถาปนาสมณศักดิ์ มักจะทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะหลายรูปด้วยในคราวเดียวกัน

พิธีเจ้ากพระสุพรรณบัญชี เมื่อโหรคำนวณวันพระฤกษ์ที่จะจาริกแล้ว
อาลักษณ์ทำพิธีเจ้ากในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น หอพระมณฑียธรรม หรือ
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และ
พระมหามนต์ทำพิธีไสยาเสวท มีข้าราชการชั้นผู้ดูใหญ่รวมเป็นลักษณะ

พิธีสถาปนา ต้องคำนวณวันพระฤกษ์เช่นกัน ประกอบพิธี ณ
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามบ้าง ณ พระที่นั่งอมรินทร์วนิจฉัยบ้าง
(ถ้าเป็นการเนื่องในพระราชพิธีประจำปี) หรือ ณ พระอารามที่สักติบ้าง
อาลักษณ์อ่านประกาศพระบรมราชโองการแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จไปปลายพระสุพรรณบัญชี เครื่องยศสมณศักดิ์ บางครั้งโปรดให้เชิญไปปลาย
ณ พระอารามในภายหลัง นอกจากนี้ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธอ-
เลิศหล้านภลัย รัชกาลที่ ๒ และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๓ ยังมีประเพณีแห่เชิญสมเด็จพระสังฆราชจากพระอารามเดิมไปสักติ
ณ วัดมหาธาตุอีกด้วย (ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนา เพิ่มสร้อยนามวัดเป็น^๑
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์)

สมเด็จพระสังฆราชที่ทรงได้รับสถาปนาสมณศักดิ์ในลักษณะดังกล่าว
นี้ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑ ถึงพระองค์ที่ ๖ พระองค์ที่ ๘ และ^๒
พระองค์ที่ ๑๑ ถึงพระองค์ที่ ๑๕

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๕

สมเด็จพระอวิริยาวงศ์ศักดิ์ญาณ

สมเด็จพระสังฆราช (อัญญาโนทトイ)

พร้อมพัฒยศสมณศักดิ์

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๙
สมเด็จพระอธิรักษ์ศักดิ์ญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สมกมಠาสังฆปริญญา
(สา ปุสสเทโว)
พร้อมพัฒยศสมณศักดิ์

ที่มีแพกออกไปบ้าง คือ สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๙ สมเด็จพระอธิรักษ์ศักดิ์ญาณ สมเด็จพระสังฆราช สมกมಠาสังฆปริญญา (สา ปุสสเทโว) นั้น ทรงเป็นสมเด็จพระราชาคณะในสมณศักดิ์ตั้งแต่กลางอายุรุ่นแล้ว จึงได้รับพระราชทานมุหักรากีไซก์เชิญพระสุพรรณบุฏองค์เดิมไปประกอบพิธีสมโภช และรับพระราชทานเครื่องยศสมณศักดิ์ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๒
สมเด็จพระอธิรักษ์ศักดิ์ญาณ
สมเด็จพระสังฆราช
สมกมಠาสังฆปริญญา (แพ ติสสเทโว)
พร้อมพัฒยศสมณศักดิ์

ส่วนสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๒ คือ สมเด็จพระอธิรักษ์ศักดิ์ญาณ สมเด็จพระสังฆราช สมกมಠาสังฆปริญญา (แพ ติสสเทโว) มีพิธีประกาศสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชแล้วถวายพัฒยศประจำตำแหน่งที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามก่อนในปี พุทธศักราช ๒๕๔๑ ด้วยเป็นโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาอาันэнทมหิดล รัชกาลที่ ๙ เสด็จนิวัตพระนคร จะต้องทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธศาสนากระท่อมะสังฆ์ ซึ่งมี

สมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ จึงตั้งพิธีสถาปนา ถวายพระสุพรรณบัฏและเครื่องยศสมณศักดิ์ตามตำแหน่ง เป็นการเนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

ลักษณะที่ ๒ เป็นพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชโดยเฉพาะพระราชนบุญญาติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ มาตรา ๗ บุญญาติไว้ว่า พระมหา กษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และมาตรา ๘ บุญญาติว่า สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกุลมหาสังฆปริญญา ทรงบัญชาการคณะสงฆ์

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑ สมเด็จพระอธิรักษศักดิ์ทูน สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฐราษฎร์) ทรงรับพระราชทานพัดยศจากพระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ในพระราชพิธี สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

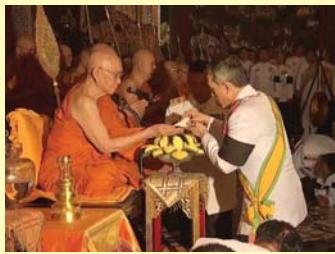
การสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก่ไขพระราชนิพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชใหม่ ณ พระอุโบสถวัดพระครีรัตนคាលาราม เป็นพระราชพิธีเฉลิมพระ มีพระราชดำเนิน ให้ประกาศศรัทธาและบรรยายราโชวาท และถวายพระสุพรรณบัฏพัดยศ และเครื่องยศสมณศักดิ์ ทั่มถวายมหาสามาคอง ทึ้งฝ่ายพุทธจักรและราชอาณาจักร เพื่อให้สมกับที่ทรงเป็นสกุลมหาสังฆปริญญา ประธานาธิบดีสังฆ ดังคำปรางค์ ของสำนักพระราชวัง ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงถวายน้ำพระมหาสังข์ทักษิณาราตรตแด่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สมกมพานาสังฆปริญญาฯ ในพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ ๑๙ เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

“ตามโบราณราชประเพณี เมื่อสมเด็จพระสังฆราชลิ้นพระชนม์ พระมหาກษัตริย์จะทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ใหม่ ภายหลัง ถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ก่อนแล้ว การสถาปนา สมเด็จพระสังฆราช โดยปกติจะทำร่วมกับการพระราชพิธีเฉลิมพระชนม์-พระราชา หรือพระราชพิธีฉัตรมงคล สุดแต่ระยะเวลาการสถาปนาจะใกล้ พิธีใด ซึ่งเหมือนกับการสถาปนาพระเคราะห์องค์อื่นๆ”

ในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่า สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงสมณศักดิ์สูงสุด ทรงเป็นสมกมพานาสังฆปริญญาฯ ประธานอินดีสิงห์ และทรงเป็นที่เคารพ สักการะขององค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศานุวงศ์ รัฐบาล และ พุทธมานะโดยทั่วไป ทรงเป็นจุดรวมของครรภาราปสาทแห่งพุทธบริษัท ทั้งในและนอกราชอาณาจักร ประกอบด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสั่งค้ำกราบบังคมทูลของรัฐบาลและสังฆทัศนะในมหาเถรสมาคม โดยเอกฉันท์ และทรงพิจารณาโดยรอบครอบด้วยพระองค์เองแล้ว จึงทรงอาทัยพระราชอำนาจ ทรงสถาปนาสมเด็จพระเกราะขึ้น ทรงดำรง สมณศักดิ์สูงสุดเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นการเพียบพร้อมสมบูรณ์ทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ
บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ ทรง
ถวายนาฬะพระมหาสังข์ทักษิณาราตรแต่
สมเด็จพระอวิริวงศاقتญาณ สมเด็จ
พระสังฆราช สมกมพมหาสังฆปริญญา
(อัมพร ออมพ์โร) ในพระราชพิธีสถาปนา

สมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ ๒๐ ณ พระอุโบสถวัดพระครรตันศាសດาราม

ด้วยความสำคัญในสมณศักดิ์ประการหนึ่ง และด้วยความ
เพียบพร้อมในพระราชดำริพิจารณาอีกประการหนึ่ง จึงสมควรที่จะถวาย
พระเกียรติยศโดยการตั้งการพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ณ
พระอุโบสถวัดพระครรตันศាសດาราม เป็นพระราชพิธีต่างหากโดยเฉพาะ
ไม่รวมอยู่ในพระราชพิธีอื่นใด และให้มีลักษณะการพระราชพิธีแตกต่าง
กันแต่ก่อน เดิมมีเพียงเจ้านักงานอาลักษณ์อันกระเส Sparabhrmra
โองการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และถวายพระสุพรรณบัฏ พัดยศ
และเครื่องสมณศักดิ์

การพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชawan นี้ มีพระราชดำริ
ให้ประกาศกระเส Sparabhrmra โองการ และถวายพระสุพรรณบัฏ พัดยศ และ
เครื่องสมณศักดิ์ ท่ามกลางมหาสมาคมทั้งฝ่ายพุทธจักรและราชอาณาจักร
ทางฝ่ายพุทธจักรประกอบด้วย สมเด็จพระราชาคณะ พระกรรมการ
มหาเถรสมาคม เจ้าคณะจังหวัดทั่วราชอาณาจักร และทางราชอาณาจักร
กีคงทุกสถานบัน นับแต่ต่อคพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศ-

านุวงศ์ ประธานฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ ตลอดจนข้าราชการทั้งหมด
ทั้งมวล เพื่อมาสมาคมดังกล่าวแล้ว จะได้พร้อมกันอนุโมทนาสาส្តราก
สมกับที่จะทรงเป็นสมกมพมหาสังฆปริญญาทรงปกครองคณะสงฆ์ เป็นที่เชิดชู
พระพุทธศาสนา ให้วัฒนาสืบไป"

ระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ ถึง ๒๕๒๐ ได้มีการสถาปนาสมเด็จ
พระสังฆราช รวม ๒๐ พระองค์ ดังนี้

**สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑ (ศรี)
 ไม่ประภูหลักฐานพระนามที่ทรงสถาปนา
 เสด็จสถิต ณ วัดระหงษ์โมฆิราม**

สมเด็จพระอธิวงศ์ญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) เสด็จสถิต ณ วัดระหงษ์โมฆิราม ได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในปีพุทธศักราช ๒๓๒๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ พร้อมกับที่ทรงสถาปนาพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้น้อย ที่บำเพ็ญประโยชน์แก่แผ่นดิน ตามโบราณราชประเพณี หลังจากที่ทรงประกอบพระราชพิธี ปราบดาภิเษกโดยสังเขปแล้ว

พระกรณียกิจที่สำคัญ พระองค์ทรงเป็นกำลังสำคัญในการชำระและฟื้นฟู

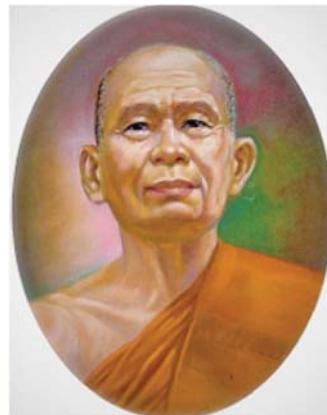
พระพุทธศาสนา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทั้งในด้านความประพฤติปฏิบัติของภิกษุสามเณร การบูรณะปฏิสังขรณ์

พุทธสถาน งานสังคายนาพระไตรปิฎกในครั้งนี้ นับเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ และเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๒ ของราชอาณาจักรไทย กระทำเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๑ งานสังคายนาพระไตรปิฎก เป็นการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ และเป็นการ สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๒ ของราชอาณาจักรไทย กระทำเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๑ ตลอดจนการประพุติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

สื้นพระชนม์ ในปีพุทธศักราช ๒๓๓๑

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒ (คุข)

ไม่ประภูหลักฐานพระนามที่ทรงสถาปนา

เสด็จสถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

สมเด็จพระอวิริยาธิราชญาณ สมเด็จพระสังฆราช (คุข) เสด็จสถิต ณ วัดมหาธาตุ (ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเพิ่มสร้อยนามวัดเป็น วัดมหาธาตุ-ยุวราชรังสฤษฎิ์) ได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในปี พุทธศักราช ๒๓๓๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช

พระครีศากยมุนี (หลวงพ่อโต)

พระประทานในพระวิหารหลวง

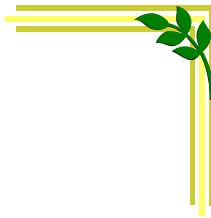
หมู่พระพุทธรูปที่พระวิหารคด

พระกรณีกิจที่สำคัญ สมเด็จพระสังฆราช (คุช) ขณะที่ทรงสมณศักดิ์ที่ พระพนรัตน ได้เป็นแม่กองชำระพระวินัยปิกุล ในครั้งที่มีการสังคายนาพระไตรปิกุลครั้งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๑ ทรงรอบรู้แต่ก璇ในพระไตรปิกุล ทรงจัดระเบียบการสอนพระปริยัติธรรมเพื่อเป็นเบรียญ แบบ ๓ ชั้น คือ เบรียญตรี เบรียญโถ และเบรียญเอก

พระองค์ทรงเป็นพระราชนูปอัญญาจารย์ของพระราชวงศ์หลายพระองค์ด้วยกัน เช่น สมเด็จพระราชนัดดาเสนาบุรุษ สมเด็จพระนารายณ์มาธิบดีฯ (นักองเอง) พระเจ้ากรุงกัมพูชา สมเด็จกรมพระราชนวดี สมเด็จพระราชนวดี สุรลิงหนาท สมเด็จกรมพระราชนวดีสุนันทา กิมุข และเจ้านายพระองค์อื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก

ในสมัยของพระองค์ ได้มีการส่งสมณฑูตไทยไปสืบข่าวพระศาสนา ณ ลังกาทวีเป็นครั้งแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๕๘ หลังจากที่ว่างเว้นมาจากการสัมยกรุงศรีอยุธยา

ลึ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๕๙ สิริพระชนมายได้ ๔๕ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๓ (มี)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญช่วง

สมเด็จพระอวิริยาธราภูมิ ปิริยติวราสังฆราชอธิบดี ศรีสมณุตมปริมาณยก

ติปภุก德拉จารย์ สุทธิชัยสารสุนทร มหาຄณาถกษัตรทักษิณາ

สุทธิสังขคมาวสี อรัญญาสี เป็นประธานถานาทุกคณะนิกาย

จัตุพิรบรรพลัง

สถิตในพระครรภ์ตันมหาธาตุวรวิหาร พระอารามหลวง

สมเด็จพระอวิริยาธราภูมิ ปิริยติวราสังฆราชอธิบดี ศรีสมณุตม
ปริมาณยก (มี) ได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในรัชสมัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
รัชกาลที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช
๒๔๗๘ (ยังเป็นปลายปี) จึงโปรดเกล้าฯ ให้แห่ง^๔
จากวัดราชบูรณะ ไปสถิต ณ วัดมหาธาตุ จึงเกิด^๕
เป็นประเพณีที่จะทรงสถาปนาพระมหามาตร
องค์ได้ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช ให้แห่งมาสถิต
ณ วัดมหาธาตุ (ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนา

เพิ่มสร้อยนามวัดเป็น วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

สมเด็จพระสังฆราช (มี) ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชในพระราชทินนามว่า สมเด็จพระอธิการยาณ พรองค์แรก ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงแก้ไขพระราชทินนามให้เป็น สมเด็จพระอธิการยาณ ซึ่งได้ใช้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

พระกรณียกิจที่สำคัญ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๐ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระราชประสงค์จะทรงบำเพ็ญพระราชกุศลให้ขึ้นไป สมเด็จพระสังฆราช (มี) จึงได้ถวาย พระพรให้ทรงกระทำการสักการะบูชา

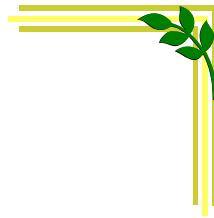

พระรัตนตรัยในวันวิสาขบูชา จึงได้เกิดพิธีวิสาขบูชามาตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน มีการปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมโดยขยายการศึกษาออกไปเป็น ๕ ประโยค ผู้ที่สอบไล่ได้ตั้งแต่ ๓ ประโยคขึ้นไป เรียกว่าเป็นนาเรียน (หรือเบรี่ยญ) การปรับปรุงครั้งนี้ ได้ใช้เป็นแบบแผน มาถึงปัจจุบัน

สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๑

กันยายน พุทธศักราช ๒๓๖๒ สิริพระชนมชา
ได้ ๖๙ ปี ๕๘ วัน

พระเจดีย์ทองครีรัตนมหาธาตุ
ณ พระมณฑป

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๔ (สุก ญาณสังวร)
ชื่มีพระราชพิธีสถาปนาเป็นครั้งแรก

เฉลิมพระนามตามที่ Jarvis ในพระสุพรรณบัฏ
เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓ ณ หอพระมณฑียธรรม
ว่า สมเด็จพระญาณสังวร บรมนิศิริ อวิယังชญาณ
ประติวราสังฆราชอิบดี ศรีสมณุตมปริษายก ติปภกธรรมราษฎร
สุทธิชัตติสารสุนทร มหาຄณาจารย์ทักษิณ สุทธิสังหาราม คำว่าสี
อรัญญาสี เป็นประทานถานาทุกคณาจารย์ จัตุพิธบรรพลัง
สถิตในพระศรีวัฒนามหาธาตุวิหาร พระอารามหลวง

สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร (สุก ไก่เกี้ยวน) ทรงเป็นสมเด็จ
พระสังฆราชพระองค์ที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ประสูติเมื่อปี
พุทธศักราช ๒๕๑๖ ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา
ในสมัยกรุงธนบุรี ได้เป็นพระอธิการอยู่วัดท่าหอย แขวงรอบกรุงเก่า
มีพระเกียรติคุณในทางบำเพ็ญสมณภาวะนา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑
ได้โปรดให้นิมนต์พระองค์มาอยู่ที่วัดพลับ และให้เป็นที่พระญาณสังวรเถร

พระองค์ทรงเป็นพระอาจารย์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตั้งแต่ยังอยู่ที่วัดท่าหอย การที่โปรดให้นิมนต์มาอยู่ที่วัดพลับ เป็นวัดสำคัญ ฝ่ายอรัญวาสี ซึ่งต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ จึงได้รับพระราชทานชื่อใหม่ว่าวัดราชสิทธาราม

พระอุโบสถวัดราชสิทธาราม

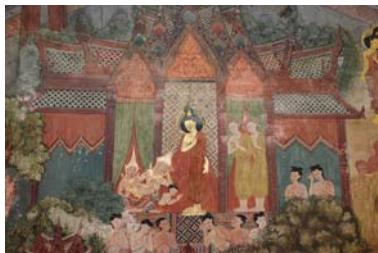

พระรูปปั้นสมเด็จพระสังฆราช
ญาณสังวร (สุก ไก่เลื่อน)

พระองค์ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระญาณสังวร เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๔๙ ตำแหน่งสมเด็จพระราชาคณะที่สมเด็จพระญาณสังวร นับว่าเป็น ตำแหน่งพิเศษ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นตำแหน่งที่พระราชทานแก่ พระเคราะผู้ทรงคุณทางวิปัสสนาธุระ โดยเฉพาะ นอกจากนี้ พระองค์ยังได้รับ การถวายสมัญญาว่า สังฆราชไก่เลื่อน จากชาวบ้านทั่วไป เนื่องจากการที่ พระองค์ทรงคุณธรรมทางวิปัสสนาธุระ

สมเด็จพระอวิຍวงศญาณ ปริยติวราสังฆราชอิบดี ศรีสมณตุม ปริมาณย (สุก ญาณสังวร) ได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๓๖๓ ณ พระอุโบสถวัดพระครีรัตนคามสารามแล้ว ในวันเดียวกันนั้น โปรดเกล้าฯ ให้แห่ไปสดิศ ณ วัดมหาธาตุ (ในสมัยรัชกาล ที่ ๕ ทรงสถาปนาเพิ่มสร้อยนามวัดเป็น วัดมหาธาตุยุราชรังสฤษฎิ์)

ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดราชสีหาราม

พระกรณียกิจที่สำคัญ เมื่อครั้งเกิดอหิวาตกโรคระบาดในกรุงเทพฯ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๖๓ มีผู้คนเสียชีวิตมากมาย ประมาณถึงสามหมื่นคนเศษ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงให้ตั้งพระราชพิธีอพารพินาค โดยพระองค์ทรงศึกและให้ตั้งโรงทาน ส่วนสมเด็จพระสังฆราชทรงให้สังเวยนาบทสวามนต์ เพื่อใช้ในพระราชพิธีดังกล่าว

พระองค์ทรงเป็นพระราชนูเบญาจารย์ในการศึกษาพระกรรมฐานขัณฑ์แบบลำดับ ของพระเดรages และพระราชวงศ์หลายพระองค์ด้วยกัน ดังนี้

๑. สมเด็จพระสังฆราช (ศุข) สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่สอง กรุงรัตนโกสินทร์ วัดมหาธาตุ พระองค์ท่านทรงเคยศึกษามากแล้ว ต่อมมาพุทธศักราช ๒๓๒๖ สมัยรัชกาลที่ ๑ ครั้งเป็นพระพนรัต ทรงมาเรียนข้อคำแนะนำจากสมเด็จพระสังฆราช (ไก่เลื่อน) ครั้งเป็นพระภูมิลังัวเรศ สหิตวัดราชสีหาราม (พลับ)

๒. สมเด็จพระสังฆราช (มี) สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่สาม กรุงรัตนโกสินทร์ วัดราชบูรณะ พระองค์ท่านทรงเคยศึกษามากแล้ว ต่อมมาพุทธศักราช ๒๓๒๖ ครั้งท่านเป็นพระวินัยรักขิต (มี) ทรงเสด็จมาศึกษาพร้อมกับพระภิกษุ วัดราชบูรณะ อีกประมาณแปดรูป

๓. สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ห้า กรุงรัตนโกสินทร์ วัดมหาธาตุ ครั้งเป็นพระภิกษุด่อน พระองค์ท่านไม่เคยทรงศึกษามาก่อน ซึ่งเวลาหนึ่งทรงมีพระราชเพิ่งสองพระยา อยู่วัดแห่งสัตตนาคราม

กุฎิสำหรับบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน ด้านหน้ากุฎิมีตุกตาจีนหินปูน

๔. สมเด็จพระสังฆราช (นาค) สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่๙ทรงกรุงรัตนโกสินทร์ วัดราชบูรณะ เสด็จมาเริ่มนั่งศึกษาพร้อมกับคณะของพระวินัยรักขิต (นี) ขณะนั้นพระภิกษุนาค ทรงมีอายุพระราเพียง ๔ พรรษา พระองค์ท่านไม่เคยทรงศึกษามาก่อน

๕. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า องค์ที่เจ็ด กรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ท่านทรงผนวชเมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๔ ทรงเสด็จศึกษาในสำนักพระญาณสังวรเถร (สุก) เมื่อทรงผนวชพระราแรกนี้

๖. สมเด็จพระพนรัตน (ทองดี) วัดระฟังโภਯितาราม มาศึกษากับสมเด็จพระสังฆราชไก่ เก่อน ครั้งสมเด็จพระพนรัตน ดำรงตำแหน่งพระราชาคณะที่พระญาณวิริยะ

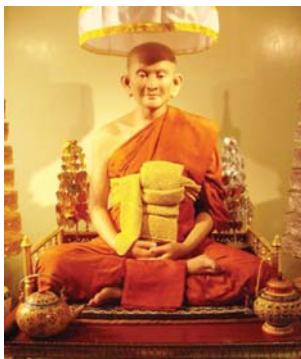
๗. สมเด็จพระวันรัตน (เชิง) วัดอรุณราชวารaram มาปรึกษาสอบถามครั้งเป็นพระศรีศากยะบุตร เมื่อมาอยู่วัดอรุณราชวารaram เพราะท่านศึกษามากแล้ว

๘. สมเด็จพระวันรัตน (สมบูรณ์) วัดราชบูรณะ ขึ้นกรรมฐานครั้งเป็นพระมหาสมบูรณ์

๙. สมเด็จพระพุทธโ摩จารย์ (ศรี) วัดโมลีโลกยาราม เป็นเบรียญเอก จำกัดชนะส่งครรwarm (ทองปุ) มาอยู่วัดราชสิทธาราม (พลับ) ศึกษาพระกรรมฐานมัชฌิมา แบบลำดับ กับสมเด็จพระสังฆราช (สุก) ไก่ เก่อน

๓๔

ทุนชี้ผึ้งสมเด็จพระสังฆราชญาณสังวร (สุก)
และทุนชี้ผึ้งของพระอาจารย์วีรบูรณ์
ในพิพิธภัณฑกรรมฐาน

ครั้งเป็นพระญาณสังวารเกรجنจน ต่อมาราบทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า-
จุฬาโลกมหาราช ทรงอราธนาพระมหาศรี ไปครองวัดโมลีโลก (วัดท้ายตลาด)
๙. สมเด็จพระพุทธโภਯาจารย์ (คง) วัดอรุณราชวราราม ท่านมา
ศึกษาครั้งเป็น พระมหา

๑๐. สมเด็จพระพุทธโภਯาจารย์ (ขุน) วัดโมลีโลกยาราม จาก
วัดชนะสงคราม (วัดดองปุ) มาพร้อมคณะของพระพุทธโภਯาจารย์ (ศรี)
มาสถิตวัดราชสีหาราม (พลับ) ครั้งท่านเป็น พระภิกษุขุน

๑๑. สมเด็จพระพุทธโภਯาจารย์ (ฉิม) วัดมหาธาตุ ท่านเคยศึกษา
พระกรรมฐานมัชฌิมา แบบลำดับมากแล้ว ต่อมามีความอยู่วัดโมลีโลก
(วัดท้ายตลาด) จึงเข้ามาศึกษาพระกรรมฐานต่อ

๑๒. สมเด็จพระพุทธโภਯาจารย์ (จี) วัดประยูรวงศาวاس ท่านมาจาก
วัดราชบูรณะ

๑๓. สมเด็จพระพุทธญาจารย์ (เป้า) วัดธรรมราวาส ท่านมีอายุอ่อนกว่า
พระญาณสังวารเกร (สุก) เพียง ๓-๔ ปีเท่านั้น ท่านได้มารวมปีกษากำคัมเนะนำ
จากพระญาณสังวารเกร (สุก) ที่วัดราชสีหาราม (พลับ) ครั้งเป็น
พระพุทธญาจารย์ อัญวัดอินทาราม

๑๔. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนธิ) วัดสารเกศ มาศึกษาเมื่อ
ประมาณพุทธศักราช ๒๓๖ ครั้งท่านยังเป็น พระมหาสน

๑๕. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฟังโนมิตาราม มาศึกษา
แต่ครั้งยังเป็นสามเณร เนื่องอายุประมาณ ๑๙ ปี อุปสมบทแล้ว พระญาณ
สังวรเถร (สุก) วัดราชลิثارาม (พลับ) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ท่านเจ้ามา
ศึกษาต่อจนจบ

๑๖. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) วัดศาลาปูน ท่านอุปสมบท
พุทธศักราช ๒๓๘ ในรัชกาลที่ ๒ ท่านเคยศึกษาพระกรรมฐานมัชณิมา แบบ
ลำดับ มาก้างแล้ว ท่านอุปสมบท สิกตอยู่วัดมหาธาตุ เรียนพระปริชัติธรรม
ต่อมาก้าวขึ้นพระกรรมฐาน กับสมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เตือน) ครั้งเป็น
ที่ สมเด็จพระญาณสังวรเถร

ตลอดจน พระโพธิชัย (มหา尼 ปากแดง) วัดคอกกระเบื้อง (ยานนาวา)
พระญาณไตรโลก (อดีตหลวงธรรมรักษา) พระเทพโนมี (กลิน)
วัดราชลิثارาม (พลับ) พระเทพมนี (เรือง) วัดระฟังโนมิตาราม
พระญาณรักขิต (สา) วัดระฟังโนมิตาราม พระญาณโพธิ (โพ) วัดสังฆาราย
ยุคที่พระญาณสังวรเถร (สุก) ยังทรงดำรงพระชนมายุอยู่ ไม่มีพระมหาเถร
พระเถร องค์ไหนที่ไม่มากศึกษาพระกรรมฐานมัชณิมา แบบลำดับ ในสำนัก
วัดราชลิثارาม (พลับ) น้อยองค์นักที่ไม่มากศึกษาฯ

สื้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๓๖ สิริพระชนมชา
ได้ ๘๙ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๕ (ด่อน)

ไม่ประกูหลักฐานพระนามที่ทรงสถาปนา
เสด็จสถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) สอนไม่พบหลักฐานพระนาม ได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๓๖๙ จึงโปรดเกล้าฯ ให้แห่งจากวัดระสีด ไปสถิต ณ วัดมหาธาตุ ทรงเป็นพระราชบุปธายาจารย์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงผนวชเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๖๗

พระกรณียกิจที่สำคัญ ในช่วงปลายสมัยของสมเด็จพระสังฆราช ได้มีการชำระความประสงฟที่ประพฤติอนาจารครั้งใหญ่ ได้ตัวมาชำระล้างเสียจำนวนมาก ที่หนึ่งในก็มีจำนวนมาก และพระราชคณะก็เป็นปาชาชิกหลายรูป นับเป็นการชำระสังคมอย่างมาก สำหรับประเทศไทยที่สุดของกรุงรัตนโกสินทร์ แสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสของคนในยุคหนึ่น และในขณะเดียวกัน ก็แสดงให้เห็นถึงความเอาพระทัยใส่ในการคณาจารย์ของพระมหากรุณาธิคุณ อย่างจริงจัง

สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๘๕ สิริพระชันษาได้ ๖๙ ปี ๔ วัน

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๖ (นาค)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัฏว่า

สมเด็จพระอวิริยวงศ์ญาณ ปริยัติวารสังฆราชอิบดี ศรีสมณุตมปวิณายก

ติปภกธรราจารย์ สุขดีชัยสารสุนทร

มหาชนาถศรทักษิณा มหาคณณศรทักษิณा สุษิดลังพะคำ瓦สี อรัญวาสี

เป็นประทานานาทุกคณานิกร จตุพิธบรรพลัง

สถิตในพระครรตตัณฑาตราaruวิหาร พระอารามหลวง

สมเด็จพระอวิริยวงศ์ญาณ ปริยัติวารสังฆราชอิบดี ศรีสมณุตมปวิณายก (นาค) ได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๗๖ ในประกาศพระบรมราชโองการให้ “สถิต ณ วัดมหาธาตุ” เนื่องจากในระยะเวลาที่ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช “วัดมหาธาตุ” กำลังอยู่ระหว่าง

๒๘

พระอุโบสถวัดราชบูรณะราชวรวิหาร
(วัดเลี้ยบ) ภายในประดิษฐาน

พระพุทธมหาราช
พระประทานในพระอุโบสถ

พระพุทธปรางค์ สร้าง
ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ก่ออิฐถือปูน
ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ
ทั้งองค์ ยอดพระปรางค์เป็น
นาฏศิล และมีมังกุดครอบบนนาฏศิล

การปฏิสังขรณ์ พระองค์จึงสถาปต ณ วัดราชบูรณะตลอดมา จนสืบราชบูรณะ ทำให้ทรงเนี่ยมในการแห่สมเด็จพระสังฆราชมาสักวัน วัดมหาธาตุ เป็นอันเลิกไปตั้งแต่นั้นมา และสมเด็จพระสังฆราชเคยสถาปต ณ พระอารามได เมื่อครั้งก่อนเป็นสมเด็จพระสังฆราช ก ยังคงสถาปต ณ พระอารามนับสืบต่อไป เป็นแบบธรรมเนียมมานานถึงปัจจุบัน

พระกรณียกิจที่สำคัญ ได้มีการส่งสมณฑูตไปลังกาเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๙ โดยทางเรือและเดินทางกลับในปีเดียวกัน พร้อมกับ ได้ยึดหังสือพระไตรปิฎกมาอีก ๓๐ คัมภีร์ พร้อมทั้งมีภิกษุสามเณร และ คฤหัสดชา瓦ลังกา ติดตามมาด้วยกว่า ๔๐ คน การที่มีพระสังฆชาвалังกา เดินทาง เข้ามาประเทศไทยบ่อยครั้ง จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ขณะทรงผนวช และเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร รับภาระต้อนรับดูแลพระสังฆชาвалังกา ดังนั้นวัดบวรนิเวศ- วิหาร จึงมีหมู่กุฎีไว้บรรจุพระสังฆลังกาโดยเฉพาะ เรียกว่า “คณลังกา”

สืบสานมรดกโลก พระสังฆลังกา ๒๘ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๗ (พระองค์เจ้าวารสุกรี)

เฉลิมพระนามตามที่จาเริกในพระสุพรรณบัฏว่า

กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ศรีสุคตขัตติยวงศ บรมพงศาธิบดี

จักรีเบรมนารถ ปฐมพันธุมหาราชาช่วงกรุ ประเมณทรนเนตรสูร্য

สัมมานาภิสักการโรม สถานอวิยสมศีลอาจารพิเศษมหาวิมล

มงคลธรรมเจดีย์ ยุตมุตว่าทีสุวิรมนุญ อดุลยคุณคณาหาร

มหาสารเมตยาภิรยาครัย ไตรปฎกกลาโกรคล เบญจปดลเศวตรฉัตร

สิริรัตนโนปลักษณมหาสมณุตตามากิເເກາມີມືດ ปรໝຸກຄູ່ສະໜັດທິ່ງ

มหาສົງປຣິນຍາກ ພຸທຮສາສັດລິກໂລກຸດມນຫາບັນທຶດ ສຸນທຽວຈິຕປົງກາລ

ໄວຢັ້ງຕີພາມມາກຮະວິ ພຸທຮາທີຄຣີຕັດຕ້ອງຄຸນກາຮັກ

ເອກອ້ຄຣມຫາອນາຄາຍີຮັຕນ ສຍາມາທີໂລກຍປົງພູທອບຮົມບິ່ຫຍແນຕຣ

ສະນັຄລິນທຣອີເບສຣ ສກລພຸທຮຈັກໂປກເກີຈສຸ່ພົດືກຸກກາຣ

ມາຫາປາໂມກະປະຮານວໂຮມ ບຣນນາຮບພິຕຣ

ເສດີຈສົຕ ໄນ ວັດພະເໜີພົນວິມລັງຄລາຮາມ ຮາຊວຣມຫາວິຫາຮ

ພຣະອາຮາມຫລວງ ກຽງເທັນຫານຄຣອມຮັຕນໂກສິນທຣ

ມທິນທຣອຍຸຮຍາ ມາທາດີລົກພົກ ນພຣັຕນຮາຈນີບູ້ຮົມຍໍ

ອຸດມຣາໜີເວັນໜໍ້ມໍ້ຫາສຖານ ຖ່ອມາຍຸສົມສົຣີສວັສດີ ॥

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าวاسกุรี) หลังจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรง

ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีมหาสมณุตมหาภิเษกสถาปนาฯ มีทั้งพิธีลงมือและพิธีพระราชทานคล้ายกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกของคณะสงฆ์ไทย ประกอบพระราชพิธี ณ พระอุโบสถวัดพระเชตุพน-วิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๓๙๔

พระกรณียกิจที่สำคัญ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงมีพระอักษรจิรภพหลายด้าน ทั้งทางคดีโลกและคดีธรรม มีผลงานอันเป็นพระราชินพนอเรื่องต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมาก ได้ทรงพระนิพนธ์เรื่อง พระปฐมสมโพธิกถา ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกหรือ ร่ายยาวมหาชาติ ลิลิตตะเลงพาย พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เทศนา

◦ ได้รับสถาปนาเลื่อนพระอิลิศิริยศและสมณศักดิ์ในพระนามเดิม จึงเป็นราชประเพณีที่ต่อมาพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่ที่ทรงสมณศักดิ์ในพระนามเดิม เช่นนี้ จนในรัชกาลที่ ๖ จึงมีพระบรมราชโองการให้เปลี่ยนคำนำพระนาม เป็น “สมเด็จพระมหาสมณเจ้า” เพื่อแสดงพระเกียรติยศเหมือนอย่างสมเด็จพระสังฆราชที่เป็นสามัญชน คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาป่าวเรศวรวิทยาลงกรณ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส ตามประกาศพระบรมราชโองการ

รูปบ้านสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
(พระองค์เจ้า วาสุกีรී)

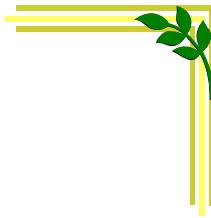
ผลงานพระราชนิพนธ์

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ลิลิตกระบวน พยุหยาตรา พระภูนิสสติมารค และ ชลมารค ในทางอักษรศาสตร์ ก็ได้ นิพนธ์เรื่องฉันท์ มาตราพฤติ และ วรรณพฤติ ตำราโคลงกลบท คำกฤษฎี และบทกวีอีกเป็นจำนวนมาก ที่ล้วนมี คุณค่าเป็นเพชรน้ำเงือกทางวรรณกรรม ของไทยตลอดมา

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ประกาศยกย่องสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ นับเป็นพระสัมพุทธประทับที่ได้รับการถวาย พระเกียรตินี้

ในทางพระพุทธศาสนา ได้ทรงคิดแบบพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ถวาย พระบาทสมเด็จนั่งเก้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โดยทรงเลือกพระอวิริยาบุ ต่าง ๆ จากพุทธประวัติเป็นจำนวน ๓๗ ปาง เริ่มตั้งแต่ปางบำเพ็ญทุกข์กิริยา จนถึงปางห้ามมาร พระพุทธรูปปางต่าง ๆ

สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ สิริพระชันษา ได้ ๖๓ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๘ (พระองค์เจ้าฤกษ์)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญช่วง

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปавายุสวรรคาลังกรณ์
บวรรังสีสุริยพันธุ์ ปิยพرحمจารย์ธรรมวารยุต ปฏิบัติสุทธิคณานายก
ธรรมนิติสาสกปรัชยบรรพชิต สรรพธรรมวิกิจโภศลสุวิมลปรีชา

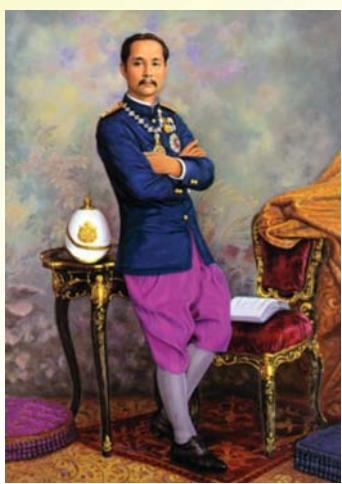
ปัญญาอรคมมหาสมณุดม บรรพงศาธิบดี จักรีบรมนารถ
มหาเสนาธุรักษ์อนุราหะรังสฤษดิ์ ประมินทรบดินทร์สูรย์ทิโตป์ย่าจารย์
มโพหการเมตยาภิรักษรัย ไตรปึกโภ哥ลาโภศล เบญจปดลเศวตรฉัตร
สิริรัตโนปลักษณมหาสมณุดมมากิเบกาภิษิต ปรมุกุณจูสมณศักดิ์จำรัง
มหาสงฆปรินายก พุทธศาสนาดิลกโลกุณมหาบัณฑิต สุนทรવิจิตรปฏิภาณ

ไวยดิญาณมหากระวี พุทธาธิศรีรัตนตรัยคุณารักษ
เอกสารอัครมหาอนาคตวิรัตน สยามอาทิโลกยปฏิพัทธ พุทธบริสัชยเนตร
สมณคณิณทรัพิเบศร มงคลพุทธจักรโกรกิจสุขดิศุภการ
มหาป้าโมกขประธนาโนรدم บรรมณารถบพิตร
เสดีจสถิต ณ วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร พระอารามหลวง (มุสิกนาม)

เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสลั่นพระชนม์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๙๖ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มิได้ทรงสถาปนาพระเครื่องรูปใด ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชอีกจนตลอดรัชกาล เป็นเวลา ๑๕ ปี ในระหว่างนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาป่าวเรศ- วรวิริยลังกรณ์ ทรงดำรงพระอิศริยยศ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เรอ กรมหมื่น บวรวงษ์สุริยพันธุ์ ทรงอิศริยศเป็นประทานอิบตีแห่งพระสงฆ์ธรรมยุตินิกาย นับว่าทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติพระองค์แรก ทรงดำรงสมณฐานันดร เป็นที่สอง รองจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งทรง ดำรงตำแหน่งสมเด็จพระมหาสังฆปรินายก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ขึ้นครองราชย์ ก็ยัง มิได้ทรงสถาปนาพระเครื่องรูปใด เป็น สมเด็จพระสังฆราช เป็นระยะเวลาถึง ๒๓ ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี พระราชพิธีอิมมาสมณดุตมหาภิເ夷ດ สักปนา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา ป่าวเรศ- วรวิริยลังกรณ์ (พระองค์เจ้าฤกษ์)^๐ ซึ่งเป็นพระราชนูปอัญญาจารย์ของพระองค์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช ณ พระอุโบสถ

วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๓๔ เสด็จสักitical ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

^๐ ในพุทธศักราช ๒๔๙๔ พระบาทสมเด็จพระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สักปนาเป็น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาป่าวเรศ- วรวิริยลังกรณ์

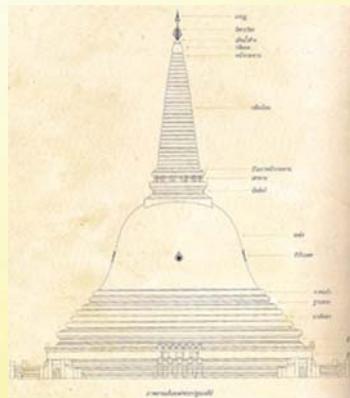

สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงรับถวายมหาสมณุตมاغิเกก ในปี พุทธศักราช ๒๔๓๔ เมื่อพระชนมายุได้ ๔๒ พรรษา ด้วยเหตุผลที่ว่า เจ้านาย ชั้นเดียว กันลืนพระชนม์แล้วทั้งลืน มีเจ้านายผู้ใหญ่เจริญพระชนมายุเหลืออยู่ แต่พระองค์เพียงพระองค์เดียว

พระกรณียกิจที่สำคัญ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ กรมพระยาปะเวศ วรวิยาลงกรณ์ ทรงแต่กวนในภาษาบาลี พระนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในภาษาบาลีคือ พระนิพนธ์เรื่อง สุคตวิทตัลิราน ซึ่งทรงนิพนธ์เป็นภาษาบาลี นอกเหนือนี้ยังได้ทรงนิพนธ์เรื่องเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เป็นภาษาบาลี อีกหลายเรื่อง นับว่าพระองค์ทรงเป็นปราชญ์ทางภาษาบาลีที่สำคัญพระองค์หนึ่ง นอกจากจะเป็นปราชญ์ทางภาษาบาลีแล้ว ยังทรงมีพระปรีชาสามารถ ในด้านต่าง ๆ พอประมวลได้ดังนี้ คือ

ด้านสถาปัตยกรรม ทรงออกแบบพระปฐมเจดีย์ องค์ที่เป็นอยู่ปัจจุบัน เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๖

ด้านโบราณคดี ทรงเป็นนักอ่านศิลปารูปของไทย ได้ศึกษา และรวบรวมจารึกต่าง ๆ ในประเทศไทยไว้มาก และได้ทรงอ่านจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒ ที่เป็นอักษรขอม เป็นพระองค์แรก

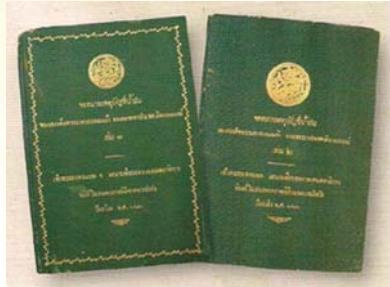

ด้านประวัติศาสตร์ ทรงนิพนธ์
ลิลิตพงศ์วาระเนื่อง เรื่อง พระปฐมเจดีย์
และพระราชประวัติพระบาทสมเด็จ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

ด้านสารคานทร์ ทรงพระนิพนธ์
ตำราปักขណนา (คำนวนปฏิทินทาง
จันทรคติ) ไว้อย่างพิสดาร

ด้านวิทยาศาสตร์ ทรงบันทึก
จำนวนฝันตกเป็นรายวัน ติดต่อกัน
เป็นเวลาถึง ๔๕ ปี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช
๒๓๗๙ ถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๗
เพื่อเป็นการเก็บสถิติน้ำฝนใน
ประเทศไทย เรียกบันทึกนี้ว่า
จดหมายเหตุน้ำฝน

ด้านภ์ ทรงพระนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาบาลี
ไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ได้ลงพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว การพยายามปลูกต้นไม้ในราชอาณาจักร ลิลิตพงศ์วาระเนื่อง เป็นต้น

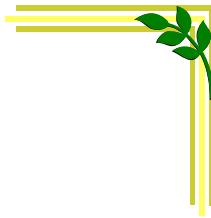

ทรงให้กำเนิดพระกริ่ง ในประเทศไทย
ทรงสร้างพระกริ่งที่เรียกว่า พระกริ่งป่าวเรศ
ซึ่งเป็นต้นแบบของพระกริ่งในยุคต่อมาของไทย

ด้านพระศาสนា ทรงเป็นองค์ประธาน
ชำระและแปลพระไตรปิฎก พิมพ์พระไตรปิฎก
ฉบับภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรก ทรงกำหนดพระราช
บัญญัติ และประกาศคณะสังฆ์ต่าง ๆ

สันพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน
พุทธศักราช ๒๔๗๕ สิริพระชนมายได้ ๘๓ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๙ (สา ปุสสเทโว)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญชี

สมเด็จพระอวิຍวงศักดิญาณ สุขุมธรรมวิรานอธิรัตน์ มหาสงฆปรินายก

ตรีปีฎกกลาภุสโลกาศ ปรมินทรธรรมราชาทิโตปัลปนาพาจารย์

ปุสสเทวภิธาน สังฆวิสุต ปavaจันต์มสาสน์โสกณ วิมลศีลสมานาจารวัตร

พุทธศาสนาบริลลัขคาระสถาน วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ

อดุลยคัมภีรญาณสุนทร มหาอุดรคณิตบรรลัษฐ์สังฆาราม คำนาวี อรัญญาสี

เสด็จสถิต ณ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม วรวิหาร พระอารามหลวง

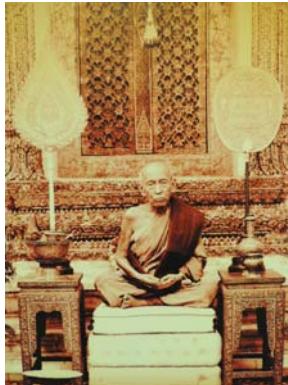
สมเด็จพระอวิຍวงศักดิญาณ สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระบรมราชสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีมุทราชภิเมกะสถาปนา เป็นสมเด็จพระสังฆราชในพระนามเดิม ณ พระอุโบสถ วัดพระครรตนาศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๓๖ เสด็จสถิต ณ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม

ภาคใต้ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พุทธศักราช ๒๔๑ (จากชัย)
รัชกาลที่ ๕ ขณะพนัชเป็นกิษุ , พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าพระอรุณ-
นิภาคุณการ วัดราชบพิธฯ, พระสุคุณดणาภรณ์ (นิ่ม) วัดเครือวัลย์, สมเด็จ
พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาป่าเรศวริยาลงกรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร,
พระจันทร์โคจรคุณ (ยิ่ม จันทร์สี) วัดมกุฎกษัตริยาราม, สมเด็จพระวันรัตน
(ทับ พุทธสวิ) วัดโสมนัสวิหาร , พระพรหมมนู (เหมือน ลุมิตโต)
วัดบรมนิวาส, สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ครี อโนมสิริ) วัดปทุมคงคา
และสมเด็จพระสังฆราช (สา บุสสเทวมหาเถร) วัดราชประดิษฐ์สติมหา-
สีมาราม

พระกรณียกิจที่สำคัญ พระองค์ได้แต่งหนังสือเทคโนโลยีขึ้นไว้สำหรับ
ใช้อ่านในวันธรรมสุวนะปกติและในวันบูชาแต่งเรื่องปฐมสมโพธิ์อ ๓ กัณฑ์
จบสำหรับถวายเทคโนโลยีในวันวิสาขบูชา ๓ วันๆ ละหนึ่งกัณฑ์และเรื่องชาตรุรงค-
ลันนิบทاتกับโอวาหปาติโมกข์สำหรับถวายในวันมหาบูชาที่วัดพระศรีรัตน-
คากลาง และยังได้ริจนาปฐมสมโพธิ์ภาคพิสดารสำหรับใช้เทคโนโลยีในวัด
๒ คืนจบ งานพระนิพนธ์ของพระองค์มีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นงานแปล
พระสูตรที่มีอยู่ ๒๐ สูตร หนังสือเทคโนโลยี ๗๐ กัณฑ์ และเบ็ดเตล็ดมี ๕ เรื่อง
พระนิพนธ์ต่างๆของพระองค์ยังคงใช้ในการเทศนาและศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุ
สามเณรจนถึงปัจจุบัน

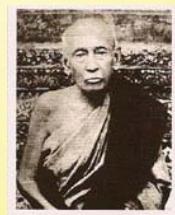
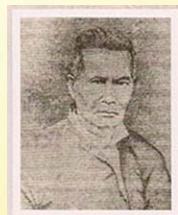
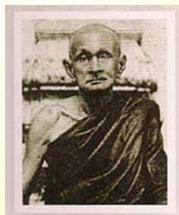
สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๕

สมเด็จพระอริยวงศ์ศากตญาณ

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริมายก (สua ๑๒๘๗๖๗)

พร้อมพัฒนาระบบค้าดิจิทัล

ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ซึ่งแต่เดิม Jarvis ไว้ด้วยอักษรขอม ด้วยการจารลงในใบลาน การคัดลอกทำได้ช้า ทำให้มิใช่เป็นที่แพร่หลาย ไม่พอใช้ในการศึกษาเล่าเรียน ไม่สะดวกในการเก็บรักษาและนำมาใช้อ่าน ทั้งตัวอักษรขอมก็มีผู้อ่านได้น้อยลงตามลำดับ การพิมพ์พระไตรปิฎก เป็นเล่มด้วยตัวอักษรไทย จะแก้ปัญหาข้อดีข้องดังกล่าวได้ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้อารามนารมณ์กระนุณ gerevamparamachum ร่วมกับราชบัณฑิตทึ้งหลาย ตรวจชำราญ พระไตรปิฎกแล้ววัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้น สมเด็จพระสังฆราช (สา) ขณะทรงดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ร่วมกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ขณะทรงดำรงพระยศกรมหมื่นเป็นรองอธิบดี จัดการทั้งปวงในการสังคายนาครั้งนี้ พระไตรปิฎกที่จัดพิมพ์ครั้งนี้เป็น

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า พระยาศรีสุนทรโวหาร สมเด็จพระสังฆราช
กรมพระยาปวารุศรีญาลงกรณ์ (สา ปุสสเทโว)

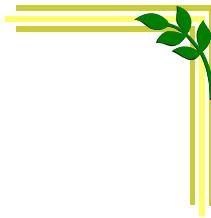
มีจำนวน ๑๐๐๐ จบ ๆ และ ๓๙ เล่ม ใช้เงิน ๒๐๐๐ ชั่ง พิมพ์เสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๗๖ เป็นที่เลื่องลือแพร่หลายไปทั่วโลก

เมื่อพระองค์ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๗๖ พระองค์ไม่ได้รับพระราชนามพระสุพรรณบัตรใหม่ คงใช้พระสุพรรณบัตรเดิม แต่ได้รับพระราชนามในกำกับ พระสุพรรณบัตรใหม่

สื้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๘๒ สิริพระชันษา ได้ ๔๗ ปี

◦ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๗๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเพิ่มอิสริยยศให้เป็นพิเศษกว่าสมเด็จพระราชคุณแทก่อนมา คือ ทรงสถาปนาให้เป็น สมเด็จพระอธิวงศ์ศักดิ์ญาณ นับว่าเป็นพระมหาธรรมรูปที่ ๒ ที่ได้รับสถาปนาในพระราชทินนามนี้ อันเป็นพระราชทินนามสำหรับตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช ปีเดียวกับที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาป่าวเรศ-วรวิยาลงกรณ์ ได้รับสถาปนาเป็นที่สมเด็จพระสังฆราช และทั้งสององค์มีส่วนร้อยพระนามว่า “มหาสงฆปริณายก” เมื่อกัน

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๐ (พระองค์เจ้ามนูญนาคามานพ)

เฉลิมพระนามตามที่เจ้ารักในพระสุพรรณบัญช่วง
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชีรญาณวโรรส
ศรีสุคตขัดติยพรหมเจริญ สรรเพชรญรังสกัลป์ยาณวากย์
มนุษยนาคเณณุชาริยวงศ์ บรรพวงศ์อินดี้ จักรีบรมนาถประนับดา
มหาਮกุฎกษัตรราชวราวงศ์ จุฬาลงกรณ์ปรมินทร์ สูรครุจันยิภาค่า
วชิราฐมหาราชทิโตปธยาจารย์ ศุภศิลลสารมหาวิมลมงคลธรรมเจดีย์
สุตพุทธมหาภรตีปึกภาษีโภศต เบญจปฎลเศวตรฉัตร
วิรัตนโนปักษณ์มหาสมณตมาภิ夷กภิมิตร วิชิตมารสารพกธรรมเสนาบดี
มองโกลินทรโนลีมหาสงฆปริญายก พุทธสาสนดิลก โลกุตุมมหาบันฑิต
สิงหธรรมนานนิรุกติประติภาน มหาสารเมตตาภิรยาศัย
พุทธทาทิรัตนตรัยคุณารักษ์ เอกอัครมหาอนาคาริยรัตน์
สยามธิปัตย์พุทธบริษัทเนตร
สมณคณิทรธิเบศสกลพุทธจักรกฤตโยปการ
มหาปามិកประฐานสถาవีรกรรม บรรมนาถบพิตร
เสด็จสถิต ณ วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร พระอารามหลวง มูลสิกนาม

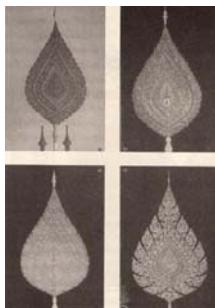

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวงศ์ (พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ)^๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีอิ่มหารามณฑลมหาภิกษา ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ เสด็จสักขิณ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๙ มีเหตุการณ์สำคัญในสมัยของพระองค์ประการหนึ่ง คือ ตั้งแต่โบราณมา ตำแหน่งพระประมุขแห่งสังฆมณฑล ที่เรียกว่า สมเด็จพระสังฆราชนั้น ไม่เคยมีพระราชนครองค์ใดที่ทรงผนวชอยู่ได้รับสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งนี้ เพียงจะเริ่มมีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งไม่ได้เรียกว่า สมเด็จพระสังฆราช แต่เรียกพระนามตามพระอิสริยยศ ในฝ่ายพระบรมราชนครองค์ ล้วนมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเปลี่ยนคำนำหน้าพระนาม เป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวงศ์

๑๙ ๙ มีพระราชพิธี Jarvis พระสุพรรณบัฏ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๓

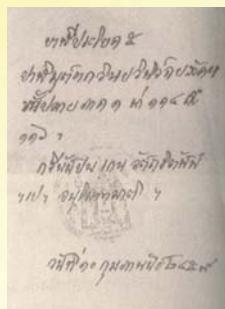
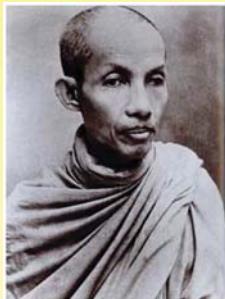
๑๙ ๑๙ แม้ในสร้อยพระนามจะไม่มีคำว่า “อริยวงศัตถญาณ” อยู่ด้วยแต่ก็ไม่ได้ทรงสถาปนาสมณศักดิ์ที่ “สมเด็จพระอิริยวงศัตถญาณ” แก่สมเด็จพระราชาคณะรูปใด

พัดยศสมณศักดิ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
 กรมพระยาชิรญาณวโรรส
 เมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศ
 เป็นกรมหมื่น กรมหลวง กรมพระยา
 และเจ้าคณะใหญ่ คณะธรรมยุติ ตามลำดับ

พระองค์ได้เลื่อนพระอิสริยยศเป็นกรมหลวง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕ และเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชพิธีอิมมาสมณสูตมหาภิเชก ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงสถาปนากรมหลวงชิรญาณวโรรส เป็นสมเด็จกรมพระยา ทรงสมณศักดิ์ เป็นเจ้าคณะใหญ่แห่งพระสงฆ์ ทั้งกรุงเทพมหานคร และหัวเมืองทั่วพระราชอาณาเขต

พระกรณียกิจที่สำคัญ ทรงเริ่มพัฒนาการพระศาสนา โดยเริ่มนั่นที่ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ริเริ่มให้กิจธุลามแพรที่บัวชใหม่ เรียนพระธรรมวินัย ในภาษาไทย มีการสอบความรู้ด้วยวิธีเขียน ต่อมาก็จึงกำหนดให้เป็นหลักสูตร การศึกษาสำหรับคณะสงฆ์ เรียกว่า นักธรรม ทรงจัดตั้ง มหามงกุฎ ราชวิทยาลัย เป็นการริเริ่มจัดการศึกษาของพระภิกษุ สามเณรแบบใหม่คือ เรียนพระปริยัติธรรม ประกอบกับวิชาการอื่น ที่เอื้ออำนวยต่อการสอน พระพุทธศาสนา ผู้ที่สอบได้จะได้เป็นเบรียญ เช่นเดียวกับที่สอบได้ในสนามหลวง เรียกว่า เบรียญมหามงกุฎ แต่ได้เลิกไปในอีก ๘ ปีต่อมา ทรงออกนิตยสาร ธรรมจักษุ ซึ่งเป็นนิตยสารทางพระพุทธศาสนา ฉบับแรกของไทย ทรงอำนวยการจัดการศึกษาหัวเมืองทั่วราชอาณาจักรเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๑ ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะขยาย การศึกษาขึ้นพื้นฐานไปยังประชาชนทั่วราชอาณาจักร ทรงเห็นว่า วัดเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่คนไทยมาแต่โบราณกาล เป็นการขยายการศึกษา

ตัวอย่างฉลากข้อสอบบาลีสานมหลวง พระโยค ๕
ลายพระหัตถ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ได้เร็วและทั่วถึง เพราะมีวัดอยู่ทั่วไปในพระราชอาณาจักร ไม่ต้องเสื่อมเปลืองงบประมาณแผ่นดิน งานนี้มีกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยสนับสนุน พระองค์ดำเนินการอยู่ ๕ ปี ก็สามารถขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานคือชั้นประถมศึกษาออกໄไปได้ทั่วประเทศ จากนั้นจึงให้กระทรวงธรรมการดำเนินการต่อไป ทรงปรับปรุง การปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดี เอื้ออำนวย ต่อการพัฒนาตนเอง และประเทศชาติ จึงเกิด พ.ร.บ. ลักษณะ ปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พุทธศักราช ๒๔๘๕) ขึ้น ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ฉบับแรกของไทย สาระสำคัญของ พ.ร.บ.ฉบับนี้ ได้จัดคณะสงฆ์ออกเป็น ๕ คณะ คือ คณะเหนือ คณะใต้ คณะกลาง และคณะธรรมยูติกา มีสมเด็จพระราชาคณะเป็นเจ้าคณะ และมีพระราชาคณะรอง คณะละหมาดรูปรวมเป็น ๕ รูป ทั้ง ๕ รูปนี้ยกขึ้นเป็นมหาเถรสมาคม เป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ และเป็นที่ปรึกษาในการพระศาสนา และการคณะสงฆ์ของพระมหากษัตริย์ มีเจ้าคณะปกครองลัดหล่ำไปตามลำดับคือ เจ้าคณะมณฑล เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวง และเจ้าอาวาส

ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๕ พระองค์ได้ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงเสนาบดี กระทรวงธรรมการ มีความว่า ควรรายยाइอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์แก่

๙๔

พระองค์ ในฐานะที่ทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชให้เต็ดขาด เพื่อให้การปกคล้อง คณะสงฆ์เรียบร้อย หลังจากนั้นอีก ๖ เดือน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมอบการทั้งปวงซึ่งเป็นกิจธุระพระศาสนา ถวายแด่พระองค์ผู้เป็นมหาลังขบปรินายก เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๕

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชริรญาณวโรรส ทรงฉายในคราวเสด็จตรวจการคณะสงฆ์ณทลกรุงเก่า ร่วมกับพระตามเสด็จ และพระในถินนั้น ณ วัดสมุหประดิษฐ์ จังหวัดสระบุรี วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๔๕๗ พระชนมายุ ๕๕ พรรษา

พระองค์ได้ทรงปรับปรุงการพระศาสนา และทางคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ เป็นอันมากโดยเริ่มงาน ตั้งแต่เสด็จไปตรวจการคณะสงฆ์ในหัวเมืองต่าง ๆ เกือบทั่วราชอาณาจักร โดยกระทำอย่างต่อเนื่องทุกปีเกือบตลอดพระชนม์ชีพ ทำให้ทรงทราบความเป็นไปของคณะสงฆ์ และของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นอย่างดี และนำข้อมูลและปัญหาต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไขในทุก ๆ ด้าน พอประมวลได้ดังนี้

ด้านการพระศาสนา พระองค์ได้พัฒนาวิกิขามเณร ให้มีความรู้ความสามารถในพระธรรมวินัย เพื่อจะได้แนะนำสั่งสอนประชาชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทรงผลิตตำราและหนังสือทางพระพุทธศาสนาที่คนทั่วไปสามารถอ่านทำความเข้าใจได้ง่าย

ทรงฉายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔
ซึ่งเป็นปีสุดท้าย
แห่งพระชนมชีพ

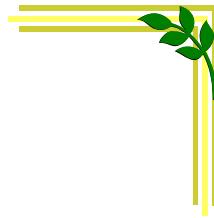
ด้านการคณะสงฆ์ ทรงออกพระมหาสมณณัติ ประทานพระวินิจฉัย และทรงวางระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณรในด้านต่าง ๆ ให้ถูกต้องเป็นมาตรฐาน เช่น ระเบียบเกี่ยวกับ พระอุปัชฌาย์ การบรรพชาอุปสมบท การปักครองภิกษุสามเณรและศิษย์วัด การวินิจฉัยอธิกรณ์ ระเบียบเกี่ยวกับ สมณศักดิ์ พัดยศ นิตยภัต ดวงตรา ประจำตำแหน่ง เป็นต้น

ด้านการศึกษา ทรงปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ทันสมัย ทรงจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นจากแบบเดิมที่ศึกษาภาษาบาลี โดยให้ศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทยเรียกว่า หลักสูตร นักธรรม

งานพระนิพนธ์ พระองค์ทรงรอบรู้ภาษาต่าง ๆ หลายภาษา คือ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส ได้ทรงนิพนธ์ เรื่องต่าง ๆ ไว้เป็นอันมาก เช่น หนังสือหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี โภ เอก หลักสูตรบาลี ไวยากรณ์ทั้งชุด รวมพระนิพนธ์ทั้งหมดมีมากกว่า ๒๐๐ เรื่อง นอกจากนี้ยังทรงชำราบ คัมภีร์บาลีไว้กว่า ๒๐ คัมภีร์

สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ สิริพระชันษา ได้ ๖๒ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑ (หมื่นเจ้าภุชงค์)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญชี ว่า

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวงศิริวัฒน์^๑

ขัตติยมahaเจษภานุพงศ์ อริยวงศاقتญาณวิมล

สกলมหาสงฆปรินายก ตรีปฎุกถาโถศล ภัทรถพลพูลสวัสดิสัทธธรรมทีปกร
ไหภาราธรรมหาราชาภินิษกรรมมาจารย์

ภุชงคบุราภิธานครุฐานิยมมหาบัณฑิต สุขสิทธิทิตรรคมेतตาขันตยาศัย

ศรีวัฒนตรัยศรമภิรัต

สยามอิปปัตยามหาลังขปานอกประধานาอิบดี ศรีสมณดุมบรմบพิตร

เสด็จสถิต ณ วัดราชบพิธ ราชวรวิหาร

พระอารามหลวง สิงหนาม

^๑ พระสุพรรณบัญชีเลื่อนกรมพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวงศิริวัฒน์
ขึ้นเป็นกรมหลวง เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๔

๒ ใน “ประกาศสถาปนาสมเด็จพระสังฆเจ้า” ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม
พุทธศักราช ๒๕๒๔ ทรงพระกรุณาโปรดสถาปนาคำนำพระนามและฐานันดรศักดิ์
เป็น “พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวงศิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า”

พระพุทธอัจฉริย์สิริประภาณ
ในพระอุโบสถวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรลิริวัฒน์ (หม่อมเจ้าภุชงค์) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ศักลสังฆปรินายิก นับว่า เป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า พระองค์แรก เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕^๑ เสด็จสถาต ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

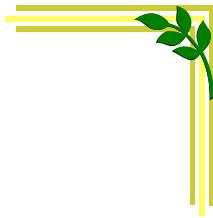
พระกรณียกิจที่สำคัญ พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถ นับว่าเป็น ประชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญพระองค์หนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงนิพนธ์คำรา และหนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนาไว้มาก เช่น พจนานุกรมภาษาบาลีแปลเป็นไทย มหานิباتชาดกตอนบัญญัติสามเณรลิขิต เป็นต้น พระนิพนธ์เหล่านี้ยังใช้เป็นมือในการศึกษาภาษาบาลี และศึกษาพระพุทธศาสนา ของภิกษุสามเณรมาจนถึงปัจจุบัน

สื้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐ สิริพระชันษา ได้ ๗๙ ปี

^๑ ในสร้อยพระนามมีคำว่า “อริยวงศตญาณ” ด้วย จึงไม่ได้ทรงสถาปนาสมณศักดิ์ที่ “สมเด็จพระอริยวงศตญาณ” แก่ สมเด็จพระราชาคณะรูปใดในขณะเดียวกันอีก

๙๘

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๒ (แพ ติสสเทโว)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญช่วง

สมเด็จพระอธิการศักดิ์ญาณ สุขุมวิธานธรรมดำรง ศกลังฆปริมายก

ตรีปีภูกอกกลางคลื่นลม อาันัมหมาราชพุทธามาการย์

ติสสเทวากิรานสังฆวิสสุต ปางจันต์ตามโศกภณ วิมลศีลสมາจารวัตร

พุทธศาสนิกบริษัทควรสถาน วิจิตรปฏิวัติพัฒนาคุณ

อดุลคัมภีรญาณสุนทร บวรสังฆาราม คำม瓦สี อรัญญาวาสี

เสด็จสถิต ณ วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวง

สมเด็จพระอธิการศักดิ์ญาณ

สมเด็จพระสังฆราช ศกลมหาสังฆปริมายก

(แพ ติสสเทโว) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จ

พระปรมินทรมานอนันตมหิดล รัชกาลที่ ๕

ได้มีประกาศสถาปนาเป็นที่สมเด็จพระสังฆราช

แล้วถวายพัดยศประจำตำแหน่ง ณ พระอุโบสถ

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๑๕

พฤษจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๑ ก่อน ต่อมา

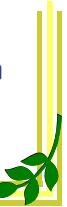

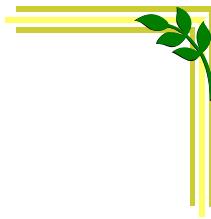
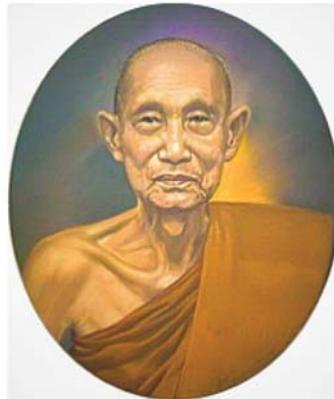
ในวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๒ จึงแห่เชิญพระสุพรรณบัญไปถวาย
ณ พระอารามที่ประทับวัดสุทัศนเทพวราราม

พระกรณียกิจที่สำคัญ มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เมื่อปีพุทธศักราช
๒๕๔๔ เพื่อประสานนโยบายฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร ให้เป็นไปด้วยดี
พระองค์ก็ได้บริหารงานคณะสงฆ์ให้ลุล่วงไป โดยแต่งตั้งพระมหาเถรานุเถระ^๑
ในสังฆสภา ให้ดำรงตำแหน่งตามบทบัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ
ดังกล่าวโดยครบถ้วนด้วยดีทุกประการ

สื้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๗ สิริพระชันษา^๒
ได้ ๘๘ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๓ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นภวงศ์)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญช° ว°
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชีรญาณวงศ์
วิสุทธิสังขคุณลั้งการอธิษฐานคตญาณวิมล
สกলมหาสังฆปริณายก ตรีป្វகกลางุสโลภัส
ภูมิพลมหาราชหิโตปోยาจาร్య సుజิตาవిరానసంఖవిస్త
มหากรุณาธิคุณอุดมด้วยความเมตตา ประเสริฐในสุธรรมะ
สุขุมอรรถธรรมวิจารป్రేచా กาพยرجนาฉันทพากยปฏิภาນ
ปวงนุตตมญาณวราภรณ సుఖరవిసుథిప్రహమజర్య
วิมลศีลขันธสมາเจวัตร พุทธศาสนาบริษัทควรสถาน
วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณอุดมด้วยคุณวิรญาณบัณฑิต
สรรพคณిసస్రమహారాణాధి క్రీస్తముదమబ్రమపితర చనామ
เสถీజస్కిత ఘ వัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร พระอารามหลวง

◦ มีคำว่า “อธิษฐานคตญาณ” ในสร้อยพระนามด้วย

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชิรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นภวงศ์) มีประกาศสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชในราชทินนามเดิม คือ สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๖๘ ส่วนการพระราชพิธีสถาปนานั้น ยังมิได้มีตามราชประเพณี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีสถาปนาเป็น สมเด็จพระสังฆราชเป็นการเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งอมรินทร-วินิจฉัย เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๗ เฉลิมพระนามตามราชรีก ในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระสังฆราช อกลมหาสังฆปรินายก ครั้นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงผนวช ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๘ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นพระราชนูปถยาจารย์ ขึ้นเป็นสมเด็จ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชิรญาณวงศ์ ถวายพระโovoopath (สอนนาค) แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีวัตตานาสดาaram วันที่ ๒๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘

พระเจดีย์ มีลักษณะเป็นเจดีย์กลมขนาดใหญ่ มีฐานทั้กษิณ
ลี่เหลี่ยม ๒ ชั้น ที่องค์เจดีย์มีชั้น ๔ ชั้น เป็นทางเข้าภายใน ๑ ชั้น ที่ทั้กษิณ
ชั้นบน มีชั้มยอดประดับ ๕ มุน ประดิษฐานพระพุทธธูปปั้น ชุมด้านหน้า
ประดิษฐานพระบรมรูปหล่อของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕

พระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ สถาปนาสังฆมuniyak เมื่อวันที่
๒๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘ เสด็จสถิต ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

พระกรณียกิจที่สำคัญ ด้วยพระบาทสมเด็จพระปุจจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕ มีพระราชประสงค์บำรุงการศึกษาณทั่วเมือง จึงทรงอาราธนา
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ให้ทรงเป็นผู้อำนวยการ
จัดการศึกษา มีการจัดพิมพ์แบบเรียนต่าง ๆ พระราชทานแก่พระภิกษุสงฆ์
ไปไว้ใช้ฝึกสอนให้ยกโรงเรียนพุทธศาสนาในทั่วเมืองทั้งปวงมารวม
ขึ้นอยู่ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า เพื่อจะได้เป็นหมวดเดียวกัน สมเด็จ
พระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ขณะที่ดำรงสมณศักดิ์พระสุคุณ-
คุณภรณ์ ได้เป็นผู้อำนวยการศึกษาณทั่วเมือง ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช
๒๕๔๙ ได้มีการออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑
อันเป็นผลเนื่องมาจากการจัดการพระศาสนา และการศึกษาในทั่วเมือง

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชิรญาณวงศ์ ขณะทรงเป็นพระราชนูปอิยาจารย์ในพระวิถีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๘

เมื่อทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้าแล้ว ได้ทรงปรับปรุงการปกครองคณะสงฆ์ให้ดียิ่งขึ้น โดยจัดการปกครองคณะสงฆ์ทั้งสองนิกายคือ มหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ดังนี้ การปกครองส่วนกลาง คณะสังฆมนต์รีคงบริหารรวมกัน แต่การปกครองบังคับบัญชาให้เป็นไปตามนิกาย การปกครองส่วนภูมิภาคให้แยกตามนิกาย

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๖๐ พระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระราชไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พระองค์ได้ทรงcharare ๒ เล่ม คือ เล่ม ๒๕ และเล่ม ๒๖

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๖๗ ทรงcharare อรรถกถาดาดก ภาคที่ ๓ จากจำนวน ๑๐ ภาคที่สมเด็จพระศรีสวัสดิ์ทรงบรรยายไว้ พระพันวาสาอัยยิกาเจ้าโปรดให้charare พิมพ์

หนังสือที่ทรงบรรยาย ได้แก่ คำสอนโดยประสังค์ พระโอวาทธรรมบรรยาย ตายเกิด ตายสูญ ทศพิธารชธรรม พ้อมหั้งเหวตาทิสันอนุโนทนา กถาลังคหัวตุ จักรวรรดิวัตร และขัตติยพลด พุทธศาสนาคติ บทความต่าง ๆ รวมเล่ม ชื่อว่า ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาตั้งแต่เบื้องตน ที่ขาวดำฉันท์ และพระธรรม

เทคโนโลยีสำคัญได้แก่ ธรรมเทคโนโลยีพิธราชธรรม ในการพระราชพิธีธรรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ พระธรรมเทคโนโลยีชีรญาณวงศ์เทคโนโลยี ๔๔ กัณฑ์

ในงานฉลองพุทธศัตวรรษในประเทศไทย รัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้ถวายสมณศักดิ์สูงสุด คือ อภิธรรมหารภูมิครุแด่พระองค์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๐

สื้นพระชนเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ สิริพระชันษาได้ ๘๖ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๔ (ปลด กิตติโสภโณ)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัฏว่า

สมเด็จพระอธิวงศ์คตญาณ สุขุมวิธานดำรง ศกลมหาแสงปริยาภก

ตรีป្ភกกลาภุสโลภัส ภูมิพลมหาราชอนุศาสนาราชย

กิตติโสภณกิธานลังกวิสุต ปวงนุตมกิตติโศก วิมลศีลਸາຈารວัตร

พุทธศาสนาบริษัทควรสถาน วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ

อดุลคัมภีรญาณสุนทร บารธรรมบพิตร

สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ราชวรวิหาร พระอารามหลวง

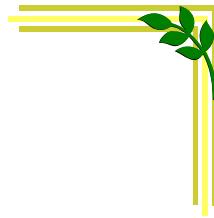
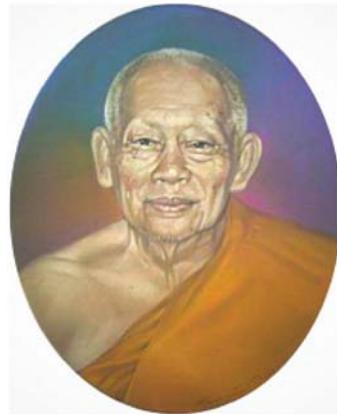
ทรงปฏิสันทราบกับพระภิกขุพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เมื่อครั้งทรงผนวช และเสด็จฯ มาถวาย เครื่องสักการะแด่สมเด็จพระอธิวงศ์ศักดิ์ญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตติโสภณมหาเถระ) ในฐานะพระราชนูญาဏานาจารย์ ณ พระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตร เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗

สมเด็จพระอธิวงศ์ศักดิ์ญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (ปลด กิตติโสภณ) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชเป็นการเนื่องในพระราชพิธีฉัตกรรมคลประจำปี พระที่นั่งอมรินทรวนิจฉัย เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นเวลา ๒ ปี ๑ เดือน ๑๕ วัน

พระกรณียกิจที่สำคัญ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ ทรงเป็นประธานสังฆในรัฐพิธีฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษของไทย หรือพิธีพุทธชัยนตี ๒๕ ศตวรรษแห่งพระพุทธศาสนา

ด้านการเผยแพร่ มีหนังสือธรรมที่ทรงนิพนธ์ พิมพ์ออกเผยแพร่ เป็นอันมาก เช่น มงคลภาษิต ปราภาภาษิต ศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมทั้งงานพระธรรมเทศนา ในโอกาสต่าง ๆ ที่ได้รับการยกย่องว่า มีสำนวนโวหารง่าย ๆ เป็นที่เข้าใจชาบชี้

สื้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๕ ลิวิพะชันษา ได้ ๗๓ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๕ (อยู่ ญาโណทโย)

เนลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญช่วง

สมเด็จพระอวิริวงศักดิ์ญาณ สุขุมวิรานดำรง ศกลมหาสังฆปริญญา

ตรีปึกโกศล วิมลคัมภีรญาณ ญาโណทยาภิรานสังฆวิสุต

พุทธบริษัทควรสถาน ธรรมปฏิปัต्तิภานญาณสุนทร บวรธรรมบพิตร

สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดสารสก ราชวรมหาวิหาร

พระอารามหลวง

สมเด็จพระอวิริวงศักดิ์ญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโណทโย)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช เป็นการ

เนื่องในพระราชพิธีฉัตรมงคลประจำปี ณ พระที่นั่งอมรินทร์วินิจฉัย เมื่อวันที่

๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๐๖ ภายหลังมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ

ให้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ พระองค์จึงได้ทรงดำรง

ตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคมตามผลแห่งพระราชบัญญัติฉบับนั้น

ตลอดมา ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นเวลา ๒ ปี ๑๑ วัน

พระกรณียกิจที่สำคัญ ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะลงชื่อ พุทธศักราช ๒๕๐๕ และเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคมรูปแรก ตามพระราชบัญญัติคณะลงชื่อ พุทธศักราช ๒๕๐๕

พระองค์ทรงอุปถัมภ์ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกบาลี และนักธรรมให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เป็นองค์อุปถัมภ์กิตติมศักดิ์ของมหาจุฬาราชวิทยาลัย ตั้งแต่เริ่มเปิดการศึกษาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๐ ตลอดมา

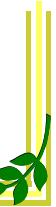

วัดสระเกศและภูเขาทอง

หอพระไตรปิฎก สมัยรัชกาลที่ ๑

ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) จนสำเร็จเรียบร้อยดังที่เห็นอยู่ปัจจุบัน เป็นปูชนียสถานที่เริ่มสร้างมาแต่เดิมกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นครีสต์แก่กรุงเทพมหานครมาจนถึงปัจจุบัน

สื้นพระชัมมเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ สิริพระชันษาได้ ๙๐ ปี ๕ เดือน ๑๔ วัน

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๖ (จวน อุปัชฌายี)

เฉลิมพระนามตามที่ Jarvis ในพระสุพรรณบุรีฯ

สมเด็จพระอธิรักษ์ศากตญาณ สุขุมธรรมวิรานธรรม

ສະຄົມທາສະໝັກປະລາຍງາກ ຕຣີປຶກກລາກຸສໂລກາສ

ภูมิพลมหาราชที่โตปลัมป์พาจารย์ อุปถัมภ์ศิริราษฎร์สังฆวิสุต

ปราชญุตมสาสนโสภณ วิมลศีลขันธสมารวัตร

พุทธศาสนาบริษัทการวิสาหกิจ วิจิตรปฏิภาณพัฒนาคุณ

อดุลคัมภีรญาณสุนทร บัวธรรมบพิตร

สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร

พระอรามหลง

สมเด็จพระอวิริยาศานตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริญญา (จวน อุภูมิปัญญา) เป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์แรกที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีสถาปนาขึ้นเป็นราชประเพณีโดยเฉพาะ ท่ามกลางมหาสังฆสนินبات พร้อมด้วย พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการ ทหารพเลื่อน ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมราชวัง เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ และเป็นแบบพระราชประเพณี

“พระพุทธอธิรัมภกูฎ” พระประทานในพระวิหาร
เป็นพระพุทธรูปหล่อวิด ปางสมอธิราบ ลงรักปิดทอง

สถาปนาสามเดือนพระสังฆราชองค์ต่อมา เสด็จสถิต ณ วัดมกุฎกษัตริยาราม ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นเวลา ๖ ปี ๒๒ วัน

พระกรณียกิจที่สำคัญ เป็นพระราชกรรมวาจาจารย์ ในพระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เมื่อครั้งทรงผนวช เป็นพระภิกษุ

ด้านการศึกษา ทรงตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แห่งแรกในประเทศไทย ทรงนำมูลไนอักษรขอม อักษรพม่า อักษรرمอย และอักษรromo จากการที่ได้ตรวจสอบพระไตรปิฎกบางปกรณ์ ตามที่ได้รับมอบ ซึ่งจะต้องสอบทานอักษรไทยกับต้นฉบับอักษรขอม เกี่ยวกับอักษรพม่า และอักษรromo

ด้านการต่างประเทศ เสด็จไปดูการพระศาสนานิเทศสารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ประเทศไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

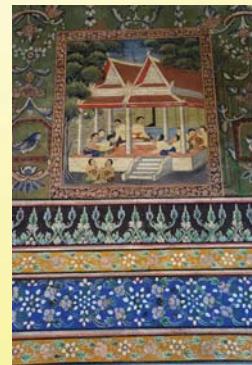
ตามคำเชิญของพุทธบริษัทของประเทศไทยนั้น ๆ ทรงไปร่วมงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ที่ประเทศไทยปั่น เป็นผู้แทนสมเด็จพระอธิการวงศ์ตฤณาน สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาลังกawiปริพายก (ปลด กิตติโสกโน) วัดเบญจมบพิตร ไปร่วมประชุมสังคายนาพระไตรปิฎกที่ กรุงย่างกุ้ง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๔

ลัง琊นานุสรณ์

สมเด็จพระสังฆราช(จวน อุภจจาย)

จิตรกรรมฝาผนัง

งานพระนิพนธ์ พุทธศักราช

๒๕๖๘ ทรงแปลติยสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย เพื่อใช้เป็นตำรา ต้อมาพุทธศักราช ๒๕๒๒ ทรงแต่ง รัตนตุထปุปภาวาสิทธิคณา แทน รัตนตุထปุปภาวาภิยาจนาคณา และ ได้ใช้ส่วนในพระราชพิธีต้อมา มี พระธรรมเทศนาที่สำคัญคือ มงคล วิเศษคณา ที่แสดงในพระราชพิธี เฉลิมพระชนมพรรษา ยังมีพระนิพนธ์ อีกมากกว่า ๑๐๐ เรื่อง

สื้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๙

ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔ สิริ- พระชนชาได้ ๗๔ ปี ๑๑ เดือน ๒ วัน

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๓ (ปุ่น ปุณณสิริ)
เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัฏว่า
สมเด็จพระอธิการศักดิ์ญาณ สุขุมธรรมวิหารดำรง ศกลมหาสงฆปริมาภก
ตรีปฎุกถาสุโถส วิมลคัมภีรญาณ
ปุณณสิริภิรานลังชวิสุต ปวงจันตุตามลิกขิ瓦โรปการ
ศีลขันธสมารสุทธิปฎิบัติ พุทธบริษัทควรสถาน
วิจิตรปฏิภานพัฒนคุณ อุดุลธรรมวิสารสุนทร บวรธรรมบพิตร
สมเด็จพระสังฆราช
เสเด็จสถิต ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร
พระอารามหลวง

๑๗๒

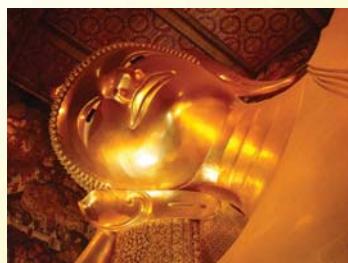

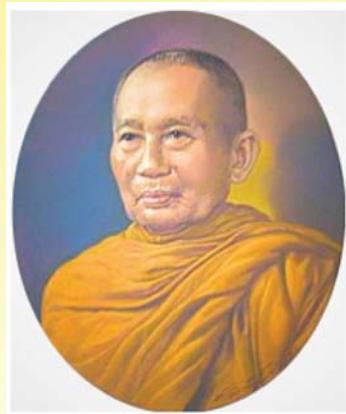
สมเด็จพระอธิราชศักดิ์ญาณ สมเด็จพระสังฆราช กลุมหาสังฆปริมายก (ปุ่น ปุณณลิริ) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕ เสด็จถวิต ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นเวลา ๑ ปี ๔ เดือน ๑๗ วัน

พระกรณีกิจที่สำคัญ ทรงไปร่วมประชุมฉัภุลักษณ์สังคายนาพระไตรปิฎก ณ สารณรัฐแห่งสหภาพ เมียนマー เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๗ ไปร่วมงานฉลองพุทธชัยนตี (๒๕ พุทธศักราช) ณ สารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยครึ่งกา เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ นอกจากนี้ยังทรงไปและสังเกตการณ์พระศาสนากลุ่มและเยือนวัดไทยในต่างประเทศ

ทรงสร้างโรงพยาบาล โรงเรียน และพิพิธภัณฑ์ไว้เป็นจำนวนมาก ทรงก่อตั้งมูลนิธิเพื่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนา การศึกษา การสาธารณสุข เคราะห์ และทรงอุปถัมภ์มูลนิธิต่าง ๆ จำนวนมาก ทรงพระปรีชาในทางวรรณกรรมได้ทรงนิพนธ์นานาภาษาอิงแกรม ๒๐ เรื่อง

สืบพระชนม์เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ สิริพระชันษา ได้ ๗๗ ปี ๔ เดือน ๑๗ วัน

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ (วานน์ วาสโน)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญช่วง

สมเด็จพระอวิริยวงศดตญาณ สุขุมธรรมวิรานั่งรำ ศกลมหาสังฆปริมาภ
ตรีปีภูกัณภีรญาณ วานน์วิรานั่งหัวสุต ปวงนุตตมโภภาน
ภัทรผลสารารณ์ปกร ชินวรรณคิริวัฒ พุทธบริษัทควรสถาน

วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ วิบูลศีลสมจารวัตรสุนทร

บรรธรรมบพิตร สมเด็จพระสังฆราช

เสถียรสติ ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร พระอารามหลวง

สมเด็จพระอวิริยวงศดตญาณ สมเด็จพระสังฆราช ศกลมหาสังฆ-
ปริมาภ (วานน์ วาสโน) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จ
พระสังฆราช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน
พุทธศักราช ๒๕๖๗ เสถียรสติ ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงทำรำ
ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นเวลา ๑๕ ปี ๒ เดือน ๕ วัน

๑๐๔

พระกรณีกิจที่สำคัญ ทรงเป็นประธานในการสังคายนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไภรปูนกเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ในโอกาสทรง

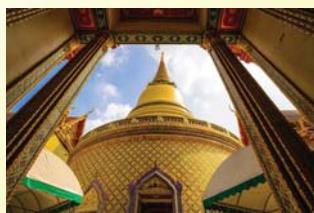
เจริญพระชนมพรรษา ครบ ๘๕ รอบ ทรงเป็นพระราชนูปถวายจารย์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ขณะยังทรงดำรงพระอิสริยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อครั้งทรงผนวชเป็นพระภิกษุ

การตรวจเยี่ยมพุทธศาสนาทั่วประเทศทั้ง๗๓ จังหวัด เพื่อรับทราบปัญหาต่าง ๆ ที่จะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

งานสาธารณูปการ ทรงสร้างและให้ความอุปถัมภ์ในการสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล และสาธารณสถานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น งานสร้างพุทธมณฑล ให้สำเร็จเสร็จทันในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๕ รอบ ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นผลงานสำคัญของพระองค์ที่เริ่มตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๑๐

งานพะนิพันธ์ ทรงนิพนธ์หนังสือและบทความต่าง ๆ ทั้ง ร้อยกว่า และร้อยกรองไว้เป็นจำนวนมาก

สื้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ สิริพระชันษาได้ ๘๑ ปี ๕ เดือน ๑๗ วัน

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ (เจริญ สุว�ฒโน)

เคลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัฏฯ

สมเด็จพระญาณสังวร บรมนิรศธรรมนีติวิบาล อริยวงศاقتญาณวิมล

สกলมหาสังฆปริมายก ตรีปีภูกปริยัตติราดา วิสุทธจาริยาธิสมบัติ

สุวัฒนภิกขานสงขวิสุต ปาวจนุตมพิสาร สุขุมธรรมวิธานอัรำง

วชิรญาณวงศ์วิวัฒ พุทธบริษัทควรสถาน วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ

วิบูลลีลาจารวัตรสุนทร บวรธรรมบพิตร

สรรพคณิศรมหาปราဏกิบดี คำมาลี อรัญญาลี

สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถาิต ณ วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร

พระอารามหลวง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกলมหาสังฆปริมายก
(เจริญ สุวัฒโน) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จ
พระสังฆราช ในราชทินนามเดิม คือ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จ
พระสังฆราช สกกลมหาสังฆปริมายก ชื่ราชทินนามดังกล่าว นับเป็น

๑๖

ราชทินนามพิเศษ กล่าวคือ สมเด็จพระสังฆราชที่มีได้เป็นพระบรมวงศานุวงศ์นั้น โดยปกติจะใช้ราชทินนามว่า สมเด็จพระอธิรักษ์คตญาณ บางพระองค์ ครั้นนี้จึงนับเป็นอีกหนึ่งครั้งมีการใช้ราชทินนาม สมเด็จพระญาณสังวร สำหรับ

สมเด็จพระสังฆราช เพื่อเป็นพระเกียรติคุณทางวิปัสสนาธุระของพระองค์ (ในพระนามใช้ราชทินนาม สมเด็จพระอธิรักษ์คตญาณ) ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ เสด็จสักขิณ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นเวลา ๒๔ ปี ๖ เดือน ๔ วัน เป็นสมเด็จพระสังฆราชที่มีพระชนมายາมากกว่าสมเด็จพระสังฆราชทุกพระองค์ ในอดีตและเป็นพระองค์แรกของไทยที่มีพระชนมายา ๑๐๐ ปี

ในปีพุทธศักราช ๒๕๗๙ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงเลือกเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ขณะทรงดำรงสมณศักดิ์ที่พระโคกนคณภารण์ ให้เป็น “พระอภิบาล” (พระพี่เลี้ยง)

ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ในระหว่างที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ และ เสด็จประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม - ๕ พฤศจิกายน ๒๕๘๙

พระกรณียกิจที่สำคัญ มีพระเกียรติคุณทั้งด้านการศาสนา การปกครองคณะสงฆ์ การต่างประเทศ รวมไปถึงการสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ พระอารามทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ทรงพระดำริจัดสร้างโรงพยาบาล

พระพุทธชริรญาณ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามสมุทร
ยืนทรงเครื่องอย่างจักรพรรดิราชศิลปกรรม
สมัยรัตนโกสินทร์ วัดดุโลหะผสม มีขนาดสูง
๑.๕๐ เมตร พระพุทธปฏิมาจลลงพระองค์
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐานในพระวิหารเกงวัดบวรนิเวศวิหาร

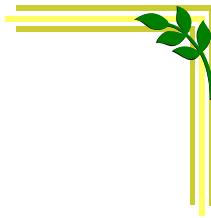

และสถานศึกษา ถาวรเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระลังขราชาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์
ทุกพระองค์ รวม ๑๙ แห่ง เรียกว่า ตึกสกลมหาลังปรมายก แต่ละแห่ง^๑
ได้อัญเชิญพระรูปหล่อของสมเด็จพระลังขราชาแต่ละพระองค์ไปประดิษฐานไว้
แห่งละพระองค์ ทรงเป็นพระราชธรรมวาราจาภิญญาณ ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
มหาชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เมื่อครั้งทรงผนวชเป็นพระภิกษุ
ได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่สมเด็จพระญาณสัมวา
เป็นพระองค์ที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

พระนิพนธ์ ทรงมีผลงานพระนิพนธ์มากมายทั้งประเภทตำรา
ทั่วไป พระธรรมเทศนา และทั่วไป ริเริ่มใหม่มีการรวบรวมและแปลหนังสือ
พระพุทธศาสนาเป็นภาษาต่างประเทศ

สื้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ สิริพระชันษาได้
๑๐๐ ปี

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐ (อัมพร อัมพูโร)

เฉลิมพระนามตามที่เจริญในพระสุพรรณบัญญา

สมเด็จพระอธิการสงฆ์ศักดิ์สูง สุขุมธรรมวิหารดำรง กลมahaสังฆปริญญา

ตรีปีภูธราราย อัมพรภิกขันสังฆวิสุต ปาพจน์ตัตมสาสนโภภณ

กิตตินิรมลครุฑานนียบัณฑิต วชิราลงกรณ์ศรีปรัลันนาภิลิตประภาค

วิสารทานาถธรรมภูตากวิจุต ทศมินทรสมมุติปฐมคณาธิเบศร

ปวิธเนตโยภาสวาสันวงศิริวัฒ พุทธบริษัทควรสถาน

วบูลสีลสมานจารัตติวิปัสสันสุนทร ชินรวมหามนุวงคานุศิษย

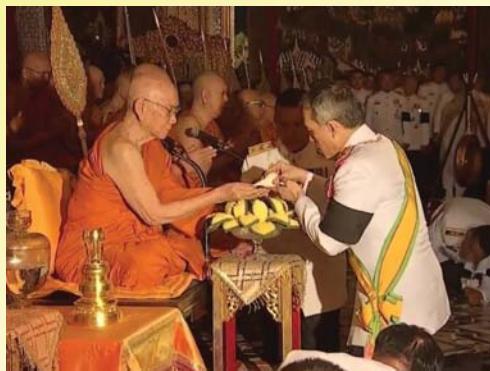
บรรธรรมบพิตร

สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ราชวรวิหาร พระอารามหลวง

สมเด็จพระอธิการสงฆ์ศักดิ์สูง สมเด็จพระสังฆราช กลมahaสังฆ-
ปริญญา (อัมพร อัมพูโร) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทร-
เทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธี
สถาปนาเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรรมการมหาเถรสมาคม

เมื่อกองงานพระธรรมทูต นายกสภามหาวิทยาลัยมหากรุราชวิทยาลัย ฯฯ ดำเนินการในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐ เสด็จฯ ทรงรับเสด็จฯ ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

พระภรณีกิจที่สำคัญ ผลงานของพระองค์ นอกจากที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นบัตถิกานตามตำแหน่งหน้าที่ และงานพิเศษต่าง ๆ ที่ได้รับมอบอย่างครบทุวนแล้ว ยังมีงานด้านพระศาสนาที่ทรงเริ่มพัฒนาอีกเป็นจำนวนมาก ก่อตั้งวัด

พระธรรมทูตผู้บุกเบิกการเผยแพร่ในเครือรัฐอสเตรเลีย ทรงเอาระทัยใส่รับพระอุรุตะบุกเบิกกิจกรรมพระธรรมทูตมานับแต่ยุคเริ่มแรก ทรงเป็นหัวหน้าคณะเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่นครซิดนีย์ รัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐอสเตรเลีย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เสด็จไปประทับ ณ วัดพุทธรังษี-

^๐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร. พระประวัติสมเด็จพระอธิวงศ์ศักดิ์ญาณ (อุป弘มหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริญญา สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์, (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม, ๒๕๖๐) หน้า ๖ - ๗, ๑๐ - ๑๒.

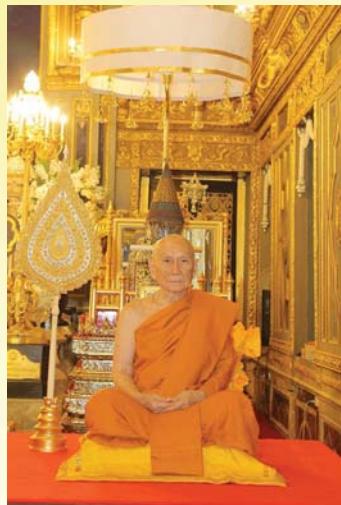
สแตนเมอร์ นครชิดนีย์ เพื่อทรงปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแพร่ อันเป็นช่วงเวลาที่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ขณะทรงดำรงพระราชอิสริยยศที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยาม มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษา ณ วิทยาลัยการทหาร ดันตรูน กรุงแคนเบอร์รา เครื่อรัฐออสเตรเลีย พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลและทรงสนทนากธรรม ณ วัดพุทธอังชีสแตนมอร์ อยู่เป็นประจำ เป็นปฐมเหตุให้ทรงพระราชครั้งท่าเลื่อมใสในเจ้าคุณสมเด็จ พระสังฆราชนับแต่ยังทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ พระปริยัติกวี

• พระคุณปการด้านการเผยแพร่

เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชมีพระปรีชาสามารถในการ แสดงธรรมด้วยปฏิภาณ จึงได้ทรงเป็นธรรมกถิกแสดงธรรมประจำวัน ธรรมส่วนจะก่ออุบากอุบลสึกษารักษาศีลปฏิบัติธรรมเป็นประจำ ทึ้งยัง โปรดประทานพระอนุศาสนสั่งสอนธรรมพุทธบริษัท ด้วยพระโวหาร ที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงบุคคลได้ทุกระดับ

ส่วนการเผยแพร่ ในระดับสากล เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงเป็นผู้วางรากฐานกิจการพระธรรมทูลรุ่นบุกเบิกมานับแต่ตน ทรงเป็นผู้นำพระพุทธศาสนาแพร่ภาพจากประเทศไทยไปเผยแพร่ทั่วโลกนิย์ เครือรัฐ ออสเตรเลีย เป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๕๗๖ จากนั้นก็ทรงอุปการะ กิจการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอสเตรเลียอย่างใกล้ชิด ทรงเป็นประธานรับถวายที่ดินจากรัฐบาลดาร์วินเพื่อสร้างวัดป่าดาร์วิน ในประเทศไทย และทรงเป็นประธานอำนวยการฝ่ายบริบท

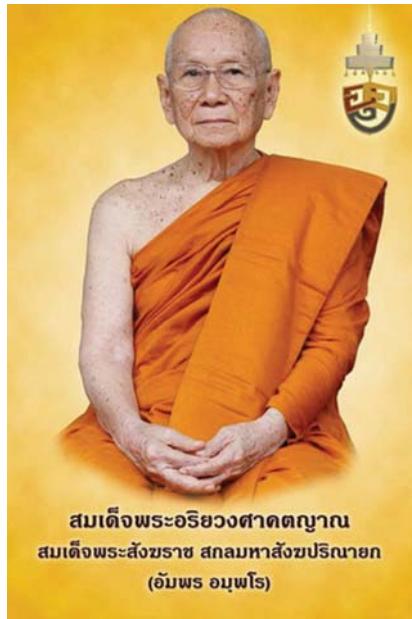
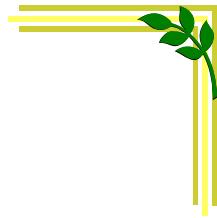
สร้างพระมหาธาตุเจดีย์และเขตพุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ในโอกาสฉลองลิวิราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕๐ พรรษา ณ วัดอัมมอรโกรุงแคนเบอร่า เครื่องรัฐอสเตรเลีย

นอกจากนี้ ยังทรงเป็นผู้แทนมหาเถรสมาคม ในการจัดการทางพระพุทธศาสนาตั้งนานาชาติ เช่น การที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดงานวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากล ณ สำนักงานใหญ่ องค์การสหประชาชาตินครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และทรงเป็นผู้แทนประสานสัมพันธไมตรีทางพระพุทธศาสนาระหว่างประเทศไทยกับประเทศบังกลาเทศ ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ จัดขึ้น ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

• โปรดวิชาการด้านอักษรศาสตร์

นอกจากพระคุณสมบัติอันบริบูรณ์ด้านคดีธรรมแล้ว เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ยังทรงพระปรีชาสามารถในสรรพศิลปวิทยา หลากหลายสาขา ในฝ่ายธรรมคดี พระองค์ทรงสนใจเรียนรู้ภาษาต่างๆ เพื่อยังประโยชน์

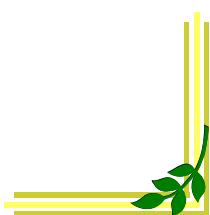
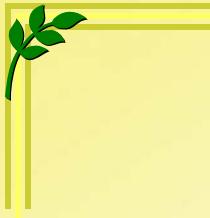

สมเด็จพระอธิรักษ์ศรัทธาดงยุบ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริญญา
(อัมพร อุบุพิริ)

ในการทรงพระไตรปีกุ๊ก อันเป็นการรักษาเชิดชูพระบรมยติศาสนा ในโลกดี โดยเฉพาะด้านอักษรค่าสตร์ก็มีได้ทรงละเลย ทรงพอพระทัยไฟศึกษาฝึกฝน จนชำนาญ เป็นการเกื้อหนุนให้ทรงบำเพ็ญพระคานกิจได้โดยเรียบร้อย ทรงศึกษาทั้งตามหลักสูตรและด้วยพระองค์เอง จึงสามารถทรงเข้าพระทัย และมีรับสั่งภาษาต่างประเทศได้หลายภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาจีนสำเนียงต่างๆ ซึ่งทรงมีทักษะจากการลือสาร ในครอบครัวที่ประถมและทรงเจริญพระวัยมา รวมถึงภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ จากการที่ได้เสด็จไปทรงศึกษาณ สาธารณรัฐอินเดีย อีกทั้งทรงเข้าพระทัยและสามารถลือสารด้วยภาษาท้องถิ่น ต่างๆ ในประเทศไทยและประเทศภูมิภาคอาเซียนโดยรอบ ทำให้การเผยแพร่องค์ ธรรมให้กว้างเป็นไปได้อย่างราบรื่นไม่มีอุปสรรคข้อจำกัดด้านการลือสาร

๑๒๕

พระพุทธจุฬารักษ์

ຄະນະຜູ້ຈັດທຳ

ປະຈານທີ່ປຶກຂາ

นายฉัตรชัย พرحمเลิศ

ປັດກະທຽມຫາດໄທ

ທີ່ປຶກຂາ

นายนิลิต ຈັນທີ່ສ່ວນງານ

ຮອງປັດກະທຽມຫາດໄທ

นายประยูร ຮັດນເສົ້ນຍື

ຮອງປັດກະທຽມຫາດໄທ

นายຄຸກຂໍຍ ເອີມສຸວະຮັບ

ຮອງປັດກະທຽມຫາດໄທ

ນາຍບຸນູຮຣມ ເລີສສຸ້ງເກມ

ຮອງປັດກະທຽມຫາດໄທ

ບຣະນາອີກາຣ

ນາງສາວປາມີສາ ກາຍຈະຈິຕາ ນັກທຽບພາກບຸຄຄລ໌ຂໍານາມງານການພິເສດ

ຮັກຊາຣາຊກາຣແທນ

ຜູ້ໜ້ານຍາຍກາງກອງສານີເທັນ ສປ.

ຈັດທຳໂດຍ

ກອງສານີເທັນ ສໍານັກງານປັດກະທຽມຫາດໄທ

ຂອຂອບຄຸນ

- ກາຣໄຟຟ້ານຄຣ່ວງ
ທີ່ສັບສຸນຄ່າໃຊ້ຢ່າຍໃນກາຈັດພິມພັກໜັງສື່ອ
- ໂຮງພິມພ້ອາສາຮັກໝາດີນແດນ ກຽມກາປົກຄວອງ
ທີ່ສັບສຸນກາງຈັດພິມພູ້ປ່ານ
- ນາຍຕັກດາ ຄຣີຄໍາ ກອງບຣີຫາຣລື້ອ ຝ່າຍສ່ອສາຮອງຄໍກ
ກາຣໄຟຟ້ານຄຣ່ວງ ທີ່ອັກແບບປົກໜັງສື່ອ “ກຸ່ງສື່ອຫາດໄທ”

“ ข้อมูลอ้างอิง

- พระครุสังฆรักษ์วีระ ฐานวีโร รวบรวม เรียนเรียง. พระประวัติ สมเด็จพระสังฆราช (สุก ไก่เกี้ยน) ยุคอยุธยา ยุคธนบุรี ยุครัตนโกสินทร์ และธรรมทายาท. เพย์เพร'iในเง็บไซต์ <http://www.somdechsuks.org/>
- พระมหาสมคิด สุรเตโซ. ประวัติวัดราชสีทธาราม ราชวรวิหาร. กรุงเทพฯ : ธรรมเมธี-สายพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๔.
- กรรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๔.
- วัดบรรนิเวศวิหาร. จดหมายเหตุพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช กลมหาสังฆปริญญา ที่ระลึกในการบำเพ็ญกุศล ๒๓ ปี การสถาปนาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช กลมหาสังฆปริญญา วันสาร์ที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๔.
- สมมอร์พันธุ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. เรื่องตั้งพระราชาคณะ ผู้ใหญ่ในกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๔๔.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ดำเนินลงชื่อ พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ร้อยเอกอนันต์ ชูเอม พ.ศ. ๒๕๑๓.
- เก็บความจาก พระราชนพวงศ์ดาว ฉบับพระราชาทัตเดชา เล่ม ๒. สำนักพิมพ์คลังวิทยา พ.ศ. ๒๕๑๖. หน้า ๔๔๐ – ๔๔๒.
- เจ้าพระยาทิพกรวงศ์ (คำ บุนนาค). พระราชนพวงศ์ดาวกรุง-รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑. กรมศิลปากรจัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๑, หน้า ๖-๗, ๔๔-๔๕.

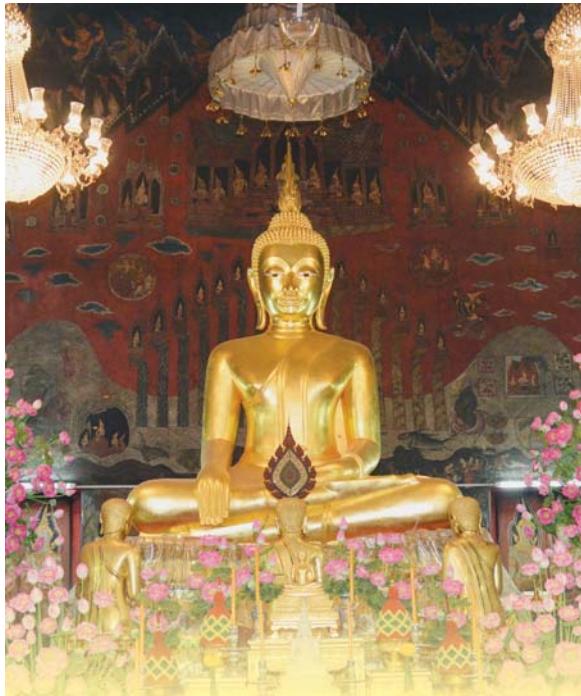
- วัดบวรนิเวศวิหาร. หนังสือสมุดภาพพระประวัติสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๑๙ พระองค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อุดมศึกษา, ๒๕๕๒.

รูปภาพและข้อมูลส่วนหนึ่งจากเว็บไซต์

- <http://www.watbowon.com/>
- <http://www.watpho.com/>
- <https://th.wikipedia.org/>
- <http://www.dhammadthai.org/>
- <http://palungjit.org/>
- <https://www.matichon.co.th/news/>
- <https://www.facebook.com/pages/วัดมหาภูษัตริยาราม-ราชวรวิหาร-Wat-MakutKasattiyaram>
- <https://www.bloggang.com/mainblog.php>
- <https://www.thetrippacker.com/>
- <https://www.gotoknow.org/posts/493875>
- <http://www.thaihrhub.com/bangkok/temple/>

๑๒๘

พระพุทธจุฬารักษ์

- จิตรกรรมฝาผนังวัดราชสีหาราม ได้รับการยอมรับว่าเก่าแก่และมีความงดงามมากถือว่าเป็นเพชรน้ำหนึ่งด้านงานจิตรกรรมของไทย

กฐินมหาตไทย

ที่ระลึกในงานถวายผ้าพระภูรินพระราชทาน
ของกระทรวงมหาดไทย ประจำปี ๒๕๖๐

ณ วัดราชสิทธารามราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

